~ CASA MASÓ ~

Museïtzació d'una vida

Ivette Martinez Muñoz

Treball de Fi de Grau – 2016

Grau en història de l'art

Facultat de Lletres – Universitat de Girona

ÍNDEX DE CONTINGUTS

I. INTRODUCCIÓ 3

II. MUSEU I MUSEÏTZACIÓ 4

II.I EL MUSEU 4
II.II LA CASA MUSEU: TIPOLOGIA I MUSEÏTZACIÓ 6

III. ANÀLISI DE CAS: LA CASA MASÓ 10

III.I RAFAEL MASÓ: VIDA I OBRA (1880-1935) 10
III.II VALORITZACIÓ DE LA FIGURA DE RAFAEL MASÓ 12
III.III LA CASA 14
III.III.I. CASA FAMILIAR DELS MASÓ 14
III.III.II. DESPRÉS DE RAFAEL MASÓ 21
III.IV LA TRANSICIÓ 23
III.IV.I. LA DONACIÓ DE L'EDIFICI 23
III.IV.II. LA FUNDACIÓ MASÓ 24
III.V EL MUSEU 25
III.V.I. EL PLA DIRECTOR 25
III.V.II. EL PROJECTE MUSEOGRÀFIC 33
III.V.III. CATALOGACIÓ I RESTAURACIÓ DE PECES 36
III.V.IV. EL MUSEU FINS ARA 37

IV. CONCLUSIONS 40

V. BIBLIOGRAFIA 41

VI. ANNEX 45

VI.I ENTREVISTA A JORDI FALGÀS 45
VI.II ENTREVISTA A ROSA M. GIL 52
VI.III ARBRE GENEALÒGIC 58

I. INTRODUCCIÓ

El propòsit i finalitat del present treball és estudiar la Casa Masó i el seu procés de museïtzació; la casa, situada al Carrer Ballesteries i amb façana a l'Onyar es va museïtzar l'any 2011 i des d'aleshores s'està convertint en els últims anys en una icona de Girona. El valor de l'edifici rau en la reforma que va realitzar el segon fill de la família que hi vivia, Rafael Masó, un dels màxims exponents del corrent Noucentista a Catalunya i una figura oblidada fins al segle passat. Així doncs, en aquest treball es vol investigar quin és el procés que pateix un habitatge per esdevenir un centre artístic, cultural i social; com pot arribar una casa en ús, com podria ser la del propi lector, a convertir-se en museu.

L'estructura del treball s'ha dividit en dos blocs. El primer, més breu i de tall introductori, fa referència al concepte de museu i una breu explicació sobre les cases museu; és a dir, es parla de què és un museu, quins elements l'han de compondre i com es defineix i es caracteritza una casa museu. Un cop exposada quina és la casa museu ideal, es procedirà a conèixer la Casa Masó. És en aquest punt on es comença el segon bloc, el més extens i de més importància del treball. Aquest segon bloc comença amb un breu resum de la biografia de Rafael Masó, seguit d'una presentació sobre l'estat de la qüestió de l'obra de Masó. Aquests punts, tot i semblar irrellevants, ajuden a conèixer per quin motiu la seva obra va restar en l'oblit fins al punt que es van començar a enderrocar molts dels seus edificis cap a la dècada dels 70. Després d'haver presentat l'autor, s'estudiarà la Casa Masó; com la va adquirir la família Masó, per quins motius es va valorar per convertir-la en museu, com es va donar, quins processos va haver de patir per convertir-se en museu i de quins espais es compon la nova entitat museística, la vàlua de les peces que conté la casa, a més d'una valoració final en relació al nombre de visitants, les exposicions temporals i les activitats que desenvolupen des de la Fundació Masó. Entre aquests darrers apartats també es posarà de manifest la relació entre el primer bloc i les actuacions realitzades a la Casa Masó; d'aquesta manera es vol sospesar quin tipus d'actuacions museístiques s'han realitzat a la casa i si han complert el verdader propòsit d'un museu. Per últim, esmentar que per complementar i aprofundir en els aspectes d'aquest segon bloc es disposa de dues entrevistes, una realitzada al director de la Fundació Masó i responsable del museu, Jordi Falgàs; i l'altra a la tècnica del museu i responsable de documentació, Rosa M. Gil. Aquestes entrevistes, juntament amb un arbre genealògic de la família Masó, es troben localitzades a l'annex.

Sense més preàmbuls, entrem en la Casa Masó.

II. MUSEU I MUSEÏTZACIÓ

II.I El museu

Ja des de l'antiguitat l'ésser humà ha tingut la necessitat de recollir i exposar peces d'art per al delit i plaer dels sentits. Aquesta era la funció del propileu nord de l'Acròpolis d'Atenes, al segle V aC, on es té constància de la primera pinacoteca de la història; s'hi exposava una gran quantitat d'obres del gran pintor grec Polignot, visitable per tothom.

S'ha de fer referència, també en època antiga, a les grans viles romanes que decoraven i vestien els seus jardins amb extenses i variades col·leccions d'escultures, normalment còpies gregues. Aquestes col·leccions aportaven prestigi i posició a tot aquell que se les pogués permetre, un clar exemple fou la col·lecció de l'emperador Adrià, coneguda arreu. El mateix succeeix amb les col·leccions renaixentistes i posteriors; la recerca i exhibició d'obres han estat premisses presents al llarg de tota la història, ja sigui en salons privats, que s'obrien puntualment; sales en residències reials, només admirades pels convidats més selectes; o exposicions com les que es troben a principis del segle XIX en plena disputa entre els academicistes i els impressionistes.

Els interessos, ja arcaics però a la vegada vigents, sobre col·leccionar, conservar, protegir i exposar, han filtrat i arrelat en la idea d'entitat museística que es coneix en l'actualitat; la premissa única i verdadera consisteix en recopilar un seguit de peces per protegir-les i exposar-les per a l'admiració col·lectiva. Al llarg dels decennis, però, aquestes idees més primigènies s'han anat vestint de matisos i connotacions que han donat lloc a l'actual definició de museu:

> *"Un museu és una institució permanent, sense ànim de lucre, al servei de la societat i oberta al públic, que adquireix, conserva, estudia, exposa i difon el patrimoni material i immaterial de la humanitat amb fins d'estudi, educació i lleure"*[1]

D'acord amb aquesta definició, un museu ha de realitzar i fomentar certes actituds bàsiques, en cas contrari no tindria raó de ser; aquestes actituds composen les

[1] Definició acordada en la 22ª conferència general de Viena de l'ICOM (International Council of Musems – Consell Internacional de Museus).
http://icom.museum/la-vision/definicion-del-museo/L/1/

funcions estructurals de la institució museística i es poden dividir en conservació, documentació i investigació, exposició i comunicació, difusió i educació.

La conservació es podria considerar la funció més important i primordial. És una tasca continua i constant en l'activitat d'un museu; ajuda a mantenir en bon estat les peces, tan les exposades com les del fons, d'aquesta manera s'eviten pèrdues irreversibles en el patrimoni cultural. S'ha de valorar el museu com una institució que vetlla per la perdurabilitat i la protecció del patrimoni, no només l'exposa i l'adquireix, sinó que en té cura per a les generacions futures.

Per altra banda hi ha la tasca de documentació i investigació que consisteix en referenciar i documentar tot el fons d'un museu; és important realitzar aquesta tasca amb rigor, ja que la multiplicació de fitxes dificulta posteriors actuacions. La institució ha de promoure la investigació; en tot moment ha de prevaldre la voluntat de fer més ampli el coneixement relacionat amb el contingut del museu.

És fonamental que un museu disposi d'espais d'exposició adequats per a les obres, que aquestes estiguin ben col·locades i amb tota la informació disponible per al visitant, això permetrà una correcta comunicació, és a dir, un diàleg entre l'obra i el visitant que a la vegada permetrà una experiència museística exitosa. Un museu que no exposa adequadament no comunica, i un museu que no es comunica amb la societat de l'entorn és un museu buit.

Per últim, però no menys important, el museu ha de promoure i difondre el contingut que exposa. A partir d'un seguit d'estratègies museístiques, el museu ha de comunicar la seva tasca arreu, buscant més públic i interessant-se per una societat canviant. El museu ha de saber suplir aquesta demanada per part dels visitants. Per altra banda, l'educació és una de les funcions més recents dels museus; està destinada sobretot al públic infantil, utilitzant activitats de lleure però a la vegada didàctiques. A través d'aquesta tasca es pretén introduir al públic més petit en aquest món cultural que a vegades els hi sembla tan avorrit.

En el món dels museus, com ha demostrat la història de la museologia, no hi ha un sistema per configurar una taxonomia concreta. Són criteris volubles i canviants, sempre segons les necessitats socials del marc en que es troben. Amb la intenció de normalitzar i regularitzar la situació, l'any 1963 per part de l'ICOM, es van establir uns criteris de tipificació museística que es basaven en la naturalesa de les col·leccions dels museus. En l'actualitat, i degut a la gran diversitat de temàtiques patrimonials i museístiques, hi ha hagut la necessitat de crear un ventall molt més ampli alhora de classificar els museus. La classificació desenvolupada abans del 1963 aglutinava tota

la diversitat museística en quatre grans grups: els museus d'història, els museus d'art, els museus d'història natural i els museus de ciència i tècnica.

Tot i això, és a partir d'aquesta data que sorgeix la inquietud de perfilar i definir amb més precisió aquesta classificació; es crearan els *Comités Internacionales de Trabajo,* que tractaran la problemàtica museística. A partir d'aquest moment el nombre de tipificacions museístiques anirà oscil·lant entre vuit i dotze, a diferència dels quatre que hi havia inicialment. Des de diversos àmbits es començarà a considerar aquesta temàtica, aquesta necessitat de trobar un criteri universal que permeti classificar els museus d'una manera que reflecteixi les necessitat sòcio-culturals de la societat. Les tasques de l'ICOM aniran avançant fins a configurar el quadre actual de tipologies museístiques, en la qual s'hi han d'afegir als anteriors: els museus d'etnografia i folklore, els de ciències socials i serveis i les cases museu. Però degut a la incorporació de noves tipologies, i malgrat la permanent utilització de la diversificació per temàtica de col·lecció, van sorgir altres opcions de classificació que depenien de l'àrea d'influència del museu, el tipus de públic, el tipus d'exposició o la finalitat educativa del museu.

Per tant, cada museu tindrà el seu propi sistema de classificació, aquest dependrà de molts factors com el finançament o el tipus de visitant, no només la naturalesa de les col·leccions en les quals l'ICOM hi realitzava tant d'èmfasi. Per tant s'haurà d'estudiar cada museu com un cas únic i particular, ja que en moltes ocasions es trobaran barrejades diverses tipificacions.

II.II La casa museu: tipologia i museïtzació

Després d'una introducció sobre les tipificacions i classificacions de les institucions museístiques, cal posar l'accent ara en el cas concret que centrarà d'aquí en endavant la naturalesa d'aquest treball: les cases museus o els museus d'autor.

Les cases museus són un tipus museístic poc freqüent, almenys fins aquest darrer segle. Les cases museus tenen l'objectiu de recuperar i/o habilitar les residències de personatges destacats ja sigui per la seva importància artística, social o cultural per a la localitat, regió o nació de la qual formi part l'individu en qüestió. Aquestes residències poden pertànyer o no a l'administració pública; per tant, la gestió i administració dependrà de la propietat de l'edifici, ja sigui a través de fundacions privades, institucions o organitzacions que s'encarregaran de promoure la tasca i la vida del personatge en qüestió.

Així doncs, els mètodes d'adquisició i gestió dels habitatges pot variar, però hi ha un aspecte que és comú i indissociable de les cases museu i que ha portat una gran problemàtica que no s'havia hagut de valorar fins ara, i és l'adequació d'aquestes residències per a un ús museístic. La història de la museologia ha afrontat diferents reptes museogràfics però mai fins a l'aparició de les cases museus hi havia hagut la necessitat de museografiar un espai privat d'ús diari, un espai que ni remotament havia estat pensat per albergar-hi un museu.

La casa museu vol recordar el personatge no només pel que va realitzar i produir en vida, sinó recordar també tot el que el va envoltar; recrear l'entorn social i familiar que el va influenciar, intentant així conèixer una mica més el personatge a través de la seva vida quotidiana, a part del seu llegat artístic, social o cultural.

Pel que fa a les agrupacions de cases museus, destacar a nivell català *Cases singulars,* a nivell espanyol la *Fundación de Casas Históricas y singulares* i a nivell internacional l'*Iconic House*, de la qual la Casa Masó en forma part juntament amb l'agrupació catalana. Cal remarcar també que les cases museu gaudeixen de la protecció del DEMHIST, *Demeures Historiques-Musées,* de l'ICOM. Un comitè internacional pertanyent al Consell Internacional de Museus que s'encarrega de vetllar i gestionar tots els àmbits referents a les cases-museus[2].

Fig. 1 Menjador del primer pis de la Casa Masó. Fundació Rafael Masó.

Tot espai destinat a una activitat que no és la originària pròpia requereix d'una mínima intervenció de rehabilitació per adequar i habilitar l'espai per a les funcions i objectius que ha de realitzar. Com s'ha vist un museu té una missió molt concreta que es reflecteix en les seves funcions, aquestes no es poden dur a terme sense uns espais adequats per desenvolupar aquesta tasca. Per tant, és el clar exemple del cas que tracten aquestes pàgines; una casa que ha d'esdevenir museu, un espai d'ús domèstic i quotidià, com podria ser la nostra pròpia casa, ha de transformar-se completament per acollir unes funcions no pròpies d'una habitatge, però a més sense perdre l'essència de la casa, que és el que realment es valora i pel qual esdevindrà museu. Aquest paradigma contradictori ha d'esdevenir el pensament clau d'ara en endavant.

[2] http://icom.museum/los-comites/comites-internacionales/comites-internacionales/comite-internacional-para-residencias-historicas-museos/L/1/

En el nostre entorn més immediat, la casa museu ha anat filtrant en el context social actual. Ho ha fet d'una manera subtil, sense gaires estralls, però mica en mica ha anat formant part de la societat que s'ha acabat acostumant a visitar cases, en temps llunyans habitades, com si fossin museus tradicionals. Un fet que corrobora aquesta afirmació és l'augment de cases museu arreu de Catalunya, una concentració important es troba a Barcelona amb les famoses Casa Ametller, Casa Lleó i Morera i la Casa Batlló, sense oblidar la mítica Pedrera. A Girona des de fa 3 anys també es pot trobar un exemple d'aquesta tipologia: la Casa Masó. Llavors, el dubte que planteja aquest augment i normalització de la casa museu en el nostre entorn és: hi haurà un manual per tractar i museïtzar aquests tipus d'espais més especials i concrets? De quines fonts ha de veure el director d'una casa museu?

Hi ha certs manaments indispensables per museïtzar adequadament un espai; són conceptes bàsics per a una organització eficaç i eficient d'un espai museístic. Ara bé, si ens introduïm una mica més enllà i busquem en un camp cada cop més concret i reduït, es poden arribar a trobar manuals de museïtzació en funció de la tipologia de museus, en són un exemple el llibre de Michael Belcher[3] i el de Francisca Hernández Hernández[4]. En ambdós casos es separa per tipologies i s'explica un procés detallat de museïtzació segons el museu a rehabilitar. Per tant, en aquest treball, es va optar per cercar el mateix tipus de bibliografia per a les cases museu. La bibliografia sobre museïtzació és extensa, especialment en el camp de l'arqueologia, i es pot afirmar, amb molta certesa, que en el camp de les cases museu, la bibliografia es podria considerar molt reduïda.

Aquesta és la gran paradoxa de la situació actual en les cases museus; es parla d'una tipologia museística amb un augment exponencial any rere any, però per contra la bibliografia que hauria de facilitar la tasca al conservador o historiador de l'art és reduïda i difícil de trobar. Hi ha una falta de concordança entre la necessitat real, l'augment de cases museu als carrers de les nostres ciutats, i la teoria a l'abast per a la rehabilitació d'aquestes. Per tant això ens porta a deduir que en totes les cases museus presents en el nostre territori s'ha optat per un procediment lliure i personal, al gust del director; moltes vegades sense una pauta fixa i, per descomptat, lligat als recursos disponibles. Això comporta una dissonància i una pluralitat de punts de vista envers les cases museus que pot arribar a descol·locar a l'espectador assidu a visitar aquest tipus de museu. És molt freqüent, doncs, visitar cases museu que utilitzen sistemes

[3] *Organización y diseño de exposiciones : su relación con el museo* de Michael Belcher.
[4] *Manual de museologia* de Francisca Hernández Hernández.

informatius o expositius completament diferents, ja sigui en el tema de les cartel·les, en el dels cordills per impedir el pas o d'altres aspectes semblants.

Així doncs, es pot afirmar que després d'una exhaustiva cerca en diversos idiomes, ja sigui en articles o llibres, consta en la nostra societat museística una manca informativa, o una necessària complementació, respecte el procediment de museïtzació de les cases museu. Això comporta una pluralitat en l'actuació que s'intenta suplir a través de cicles de conferències promogudes i gestionades des del DEMHIST, com s'ha esmentat anteriorment.

Fig. 2 Vista de la façana de l'Onyar de la Casa Masó (2014)

III. ANÀLISI DE CAS: LA CASA MASÓ

Abans d'analitzar el cas que ens ocupa, la Casa Masó, cal contextualitzar aquesta museïtzació apropant-nos a la figura de Rafael Masó i a la fortuna crítica que han tingut les seves obres, per endinsar-nos després en el procés de museïtzació que va convertir l'edifici de Masó en un espai visitable. Així doncs, es dividirà aquest apartat en una breu introducció a la seva biografia i una posterior anàlisis del rumb que van prendre les seves obres després de la seva mort. Seguidament es farà una posada en escena de la història de l'edifici i un anàlisis del procés de museïtzació i adequació del futur museu; posant així sobre la taula tots els punts necessaris per comprendre una de les moltes vies que pot prendre un edifici a l'hora de ser museïtzat.

III.I Rafael Masó: Vida i obra (1880-1935)[5]

Rafael Masó i Valentí va ser el segon d'onze germans, fill de Rafael Masó i Pagès i Paula Valentí i Fuster, i va néixer el 16 d'agost de 1880. Va cursar els seus primers anys d'estudi al Col·legi dels Maristes de Girona fins que es va graduar de batxillerat el 1895. Durant aquest període, Masó es va fer militant de la Joventut Catalanista, militància que prosseguiria a Barcelona. També cal destacar la figura de Masó com a literat, influència del seu pare; aquesta dedicació literària de Masó es pot apreciar en les publicacions de poemes i escrits literaris i artístics que va realitzar al butlletí *Montserrat*, al *Diari de Girona*, a la revista gironina *Vida* i als diversos guardons obtinguts de la seva participació als Jocs Florals de Girona.

Fig. 3 Retrat de Rafael Masó. AHCOAC

L'any 1900 comença els seus estudis d'arquitectura a Barcelona, d'on es gradua el 1906 juntament amb Josep M. Jujol i Josep M. Pericàs, dels quals rebrà diferents encàrrecs posteriorment. En aquesta etapa barcelonina Masó entrarà en contacte amb importants intel·lectuals com Josep Carner, Jaume Bofill i Mates, J. M. Picó i Emili Vallés, grup d'intel·lectuals que va propiciar l'assentament

[5] Bibliografia extreta de: *Rafael Masó i Valentí: arquitecte (1880-1935)* de LACUESTA; *Rafael Masó: ciutadà de Girona* de ARAGÓ, N.J et al.; *Casa Masó: vida i arquitectura noucentista* de FUNDACIÓ MASÓ; *Rafael Masó. Arquitecte noucentista* de TARRÚS, J. i COMADIRA, N.

del Noucentisme a Catalunya. Tot i els contactes forjats a Barcelona, decideix tornar a la capital gironina per *desenvolupar la seva tasca arquitectònica, ja que creia que Girona necessitava una injecció d'energia i activisme*, ciutat que descrivia com *ensopida culturalment*[6]. Amb aquesta idea en ment, Masó accedeix a la regidoria de l'ajuntament de Girona, a les eleccions municipals de 1920, *amb el doble objectiu de racionalitzar la política urbanística de la ciutat, sobretot pel que fa al tractament del barri vell, i també de millorar la dotació d'equipaments culturals*[7]. Govern que va quedar estroncat per la dictadura de Primo de Rivera el 1923, però que es reprendrà el febrer de 1930 fins a l'abril de 1931 amb la proclamació de la República. L'estada a la presó, de desembre de 1923 fins a febrer de 1924, degut a la seva tasca política, el deixen amb una sanció que l'incapacita per actuar com a professional en obres oficials. En el transcurs de la seva vida va realitzar diverses tasques culturals, com la de la fundació Athenea d'on va ser principal representant d'un grup d'artistes i artesans. Pel que fa a la seva vida privada, va contraure matrimoni amb Esperança Bru i Oller l'any 1912, data fins la que va viure a la Casa Masó del carrer Ballesteries de Girona. Rafael Masó va morir a Girona el dia 13 de juliol de 1935.

La seva activitat arquitectònica viu el període de transició entre el Modernisme i el Noucentisme, s'impregnarà dels nous corrents europeus i del moviment *Arts & Crafts* britànic. Durant el seu viatge de nuvis amb Esperança Bru va visitar Itàlia, Suïssa i Alemanya, on es va impregnar dels estils citats. La seva obra s'impregnarà de formes, colors i materials de la cultura vernacle, amb una gran importància de les tècniques artesanals, rememorant Gaudí, del qual n'era gran admirador; utilitzarà esgrafiats, ceràmiques, vitralls i forja. La historiografia ha considerat que les seves obres més destacades són, a Girona, la Farinera Teixidor (1910), la Casa Masó (1911) i el centre cultural Athenea (1912); i la Casa Masramon a Olot (1913), la Casa Cassas a Sant Feliu de Guíxols (1914) i la ciutat-jardí de s'Agaró (1923). Cal remarcar, però, que algunes d'aquestes obres van ser enredocades a partir de la segona meitat del segle XIX; és el cas del centre cultural Athenea i gran part del complex Teixidor. Una altra de les seves obres més reconegudes i encara visitable és l'edifici de la Punxa, o Casa Teixidor, construïda al 1922. Aquest edifici, actualment molt proper a l'estació d'autobusos i de tren de Girona, s'ha convertit en un dels símbols de referència i trobada de la ciutat.

Es coneix que en el transcurs de la seva carrera va tenir forces i fortes desavinences amb alguns dels clients dels seus edificis; era un home ferm en els seus

[6] Veure cita a *L'arquitecte Rafael Masó i Valentí: una pinzellada biogràfica* (p.15) a LACUESTA, CUSPINERA a *Rafael Masó i Valentí: arquitecte (1880-1935).*
[7] Veure cita a *Rafael Masó i Valentí (1880-1935)* (p.245) de DOMÈNECH, GIL a *Any Masó: cent anys d'arquitecte.*

ideals arquitectònics i, fins i tot, lleugerament incomprès per l'art i l'arquitectura de l'època. Com veurem tot seguit la seva obra es va infravalorar fins a la destrucció, i no va ser fins ja entrat el segle XXI que la població gironina va ser capaç de valorar l'herència que Rafael Masó havia deixat a la ciutat.

III.II Valorització de la figura de Rafael Masó

> *"Rafael Masó va ser un dels arquitectes0 catalans més destacats de principis del segle XX. Masó va néixer a Girona en una família conservadora, catòlica, catalanista i il·lustrada. L'ambient culte propiciat pels interessos literaris i artístics del seu pare, així com l'amor a la ciutat i les seves tradicions, van marcar la personalitat i la trajectòria del futur arquitecte. Admirador d'Antoni Gaudí, durant els seus estudis a Barcelona Masó es va integrar en el grup d'artistes i escriptors que crearien l'alternativa al Modernisme, és a dir, el Noucentisme. L'actitud cívica, el catalanisme, i el caràcter modernitzador i europeista que propugnava el Noucentisme van fer que Masó també es distingís com a poeta, urbanista, polític, i promotor de l'art i la literatura."*[8]

Com es pot observar en un fragment de la presentació que es fa a Rafael Masó en la pàgina web de la seva fundació, es tracta d'un arquitecte d'una gran vàlua cultural, social i artística; compromès amb la seva ciutat natal i amb la cultura catalana del moment esdevé un personatge sòcio-cultural clau per a la Girona de principis del segle XX. Malgrat això, després de la seva mort molts dels seus edificis van ser enderrocats o remodelats fins al punt de quedar irreconeixibles.

Un any i quatre dies després de la mort de Rafael Masó esclata a Espanya la Guerra Civil (1936-1939) amb les conseqüències d'aquesta i la decadència que va arrossegar la postguerra franquista. També és sabut que degut a la seva reivindicació com a identitat pròpia, Catalunya va ser qui va rebre les repressions més severes, prohibint l'idioma i qualsevol manifestació cultural catalana. Aquest fet, i la falta de protecció en les obres de Rafael Masó, van ser factors claus que van propiciar la pèrdua del patrimoni arquitectònic Masó i la caiguda en l'oblit de l'arquitecte[9].

---

[8] *http://www.rafaelmaso.org/cat/maso.php*

[9] Veure *From demolition to renovation. Revaluation of Rafael Masó's architecture in Girona (Catalonia)* (p. 612) de DOMÈNECH a *REHAB 2014: Proceedings of the International Conference on Preservation, Maintenance and Rehabilitation of Historical Buildings and Structures.*

Però no va ser fins a finals de la dècada dels 60 i principis dels 70 que la situació es va agreujar; degut al boom immobiliari es van començar a enderrocar edificis d'arquitectes recents, i per tant menys coneguts i emblemàtics, arreu de Catalunya. En aquests anys varen desaparèixer obres tan emblemàtiques de l'arquitectura de Rafael Masó com ara: el Magatzem Ensesa (1923), el Magatzem Adroher (1927), la Casa Omedes (1924), la Sala Athenea (1913) i el complex Teixidor (1929). Aquestes destruccions indiscriminades van posar en alerta a les personalitats en arquitectura de la ciutat, que reclamaven a les autoritats gironines la presa de consciència per la demolició d'obres noucentistes extraordinàries. En aquell moment no es va aconseguir que les autoritats comprenguessin la vàlua dels edificis, però es va començar a configurar una recopilació gràfica i documental de l'obra de Masó que es va exposar l'any 1986 sota el nom *Enderrocs*[10].

És a partir d'aquest moment que es comença a notar un canvi pel que fa a la visió dels edificis de Rafael Masó; a principis dels anys 70, en el moment més àlgid de les protestes en contra de les demolicions, es va començar a recuperar el personatge de Masó. Un promotor de l'arquitectura i la cultura. De totes maneres, la recuperació era tímida i no es va fer plenament efectiva fins als anys 80 amb l'acabament de la dictadura franquista (1975) i la restitució de les institucions democràtiques.

Tot i això, el moment de màxima esplendor de la recuperació de la figura de Rafael Masó no arriba fins als anys 90 quan es pot afirmar amb rotunditat que l'arquitecte ha reviscut en el cor dels gironins per arribar a formar part de l'estructura i l'entramat urbanístic de la ciutat[11]. És en aquest període que la llista de rehabilitacions i publicacions sobre Rafael Masó fa evident aquesta recuperació. Reafirmant aquesta premissa es pot trobar a nivell arquitectònic dos casos paradigmàtics i capdavanters d'aquesta recuperació: l'antiga Casa Ensesa, ara Escola Municipal de Música de Girona (finançada per l'administració pública) i la Farinera Teixidor (sota finançament i iniciativa privada).

El reconeixement definitiu cap a l'arquitecte va ser quan l'any 2006 es va decidir commemorar el centenari de la seva graduació dels estudis d'arquitectura; any en el que es van realitzar diverses activitats per conèixer i difondre la figura de l'arquitecte gironí. Va ser en aquest context commemoratiu que els hereus de Masó van donar a l'Ajuntament la casa on l'arquitecte hi havia passat la seva infantesa. L'edifici té doble interès pels estudiosos de l'arquitecte ja que, no només té un interès intrínsec per

[10] Ib., p. 612.
[11] Ib., p. 614.

haver-hi viscut l'arquitecte, sinó que va ser ell mateix qui la va remodelar dotant-la de mobles i utensilis de vida quotidiana dissenyats per ell mateix.

Actualment la Casa Masó està gestionada per la Fundació Rafael Masó, que s'encarrega de difondre la figura i l'obra de l'arquitecte, així com de la conservació de la seva obra i la investigació d'aquesta. La restauració de la Casa Masó va finalitzar l'abril del 2012 i des de llavors és visitable.

III.III La casa

En el transcurs d'aquestes pàgines s'ha fet un breu periple pel que ha sigut, i és, el museu per a la societat, què significa i què comporta per aquesta; s'ha presentat l'estat de la qüestió de la figura de Rafael Masó, qui va ser i què va representar per a l'art català de finals del XIX i principis del XX. D'aquesta manera, s'han pretès establir les bases del que serà la peça clau d'aquest treball: l'estudi de la Casa Masó i el seu procés de museïtzació.

III.III.I. **Casa familiar dels Masó**

La Casa Masó es troba situada al municipi de Girona, concretament al Carrer Ballesteries; carrer que delimita amb la vora del riu Onyar per un costat i el carrer de la Força per l'altre. És un carrer amb segles d'història, ja que les primeres construccions consten del segle XII; les cases corresponents a la vora de l'Onyar, en canvi, no varen ser edificades fins al segle XV. Al llarg de la seva història el carrer ha patit diverses modificacions degut a enderrocs voluntaris, com els del setge de 1462, o involuntaris, com el succeït durant el 1548, quan es van esfondrar deu cases del cantó oposat al riu. Tot i les vicissituds, i degut al seu gran interès històric i cultural, actualment el Carrer Ballesteries forma part de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya[12].

Tot i que Rafael Masó va realitzar diversos edificis de nova planta, cal remarcar que la Casa Masó no va ser un d'ells; l'arquitecte va realitzar a l'edifici diverses intervencions per unificar i adequar quatre immobles previstos per a ús de la seva família, però també per a ell i la seva esposa. Les intervencions de l'arquitecte Masó van afectar les façanes exteriors i l'interior de l'habitatge; a la vegada també va

[12] *http://patmapa.gencat.cat/web/guest/home*

dissenyar diversos elements decoratius, des de petits tapissos i cortines fins a rellotges i utensilis d'ús domèstic.

La propietat actual de la Casa Masó conforma els números 29, 31, 33 i 35 del Carrer Ballesteries, aquest és el final d'un procés d'adquisició que es va a dur a terme entre la infància i joventut de Rafael Masó. En el seu origen la casa comprenia només el número 31 i va ser adquirida per Francesc de Paula Montaña Blasi a l'agost de 1845 en casar-se amb la llogatera de l'immoble: Paula Cargol Menta, viuda del seu anterior matrimoni. No hi va haver descendència d'aquest segon matrimoni, per tant la propietat de l'edifici va passar directament a Narcisa Fuster Cargol, fillastra de Francesc de Paula. El 1850 Narcisa Fuster es casà amb Jaume Valentí Rovira i s'establiren al 31 del Carrer Ballesteries, on tingueren dues filles: Gertrudis i Paula.
Paula Valentí Fuster (1851-1926) es casaria al 1877 amb Rafael Masó Pagés (1851-1915), futurs pares de Rafael Masó Valentí. La família Masó Pagès[13] originària de Sitges per part d'avi i d'ascendència cubana per part d'àvia; s'havia establert a Barcelona al 1840 després d'un llarg període a Santiago de Cuba on el negoci, el transport i el comerç per mar entre Barcelona i Santiago de Cuba, havia fet fallida degut a la incorporació dels vaixells a vapor[14]. A Barcelona, Gaudenci Masó Ruiz de Espejo, pare de Rafael Masó Pagès, va ocupar els càrrecs polítics de regidoria i tinent d'Alcalde de l'Ajuntament de Barcelona i es va casar amb Paula Pagès Monserdà amb qui va tenir 6 fills. Després de la prematura mort de la seva dona als 35 anys, es va traslladar a Girona, ja que per herència ella hi havia tingut propietats. A Girona, Gaudenci Masó es va tornar a casar i va fundar *El Constitucional: periódico liberal de Gerona*¸ aspecte rellevant, ja que el seu fill obriria temps després, una impremta als baixos de la Casa Masó. El primogènit de la família, Rafael Masó Pagès, es formà entre Barcelona i Bolonya en dret, però acaba dedicant-se a l'administració i la procuradoria. Com s'ha esmentat al principi d'aquest paràgraf, es casà amb Paula Valentí, amb qui tingué 11 fills i s'instal·laren al carrer Ballesteries 31, herència de Paula Valentí per part de mare. Degut al gran nombre de membres que formava la família, Rafael Masó Pagés, va decidir adquirir les cases contigües a la seva, els números 33 i 35. A la vegada que

Fig. 4 Detall del retrat de la família Masó Valentí, 1896. Arxiu Casa Masó

[13] Veure arbre genealògic de la família a l'annex, pàgina 58.
[14] Veure detalls a *Retrat domèstic d'un ciutadà* (p.21) d'ARAGÓ MASÓ a *Rafael Masó. Ciutadà de Girona.*

establia una impremta als baixos de l'edifici[15], de la qual en va editar el *Diario de Gerona de avisos y noticies*, seguint la tradició del seu pare, el setembre de 1899.

El primogènit de la família i germà de l'arquitecte, Santiago Masó (1878-1960), molt involucrat en el món de la política, el dret i el periodisme, com ho havia sigut el seu pare, es casà amb Carme de Vinyals i Font i fou en aquest moment, al 1918, que adquirí l'immoble número 29 del carrer Ballesteries, conformant l'estructura de la qual disposa actualment la Casa Masó.

Intervencions de Rafael Masó

En les intervencions que Rafael Masó va dissenyar i realitzar va distribuir els quatre edificis de la següent manera: el primer i segon pis per als pares i germans, mentre que el tercer i quart pis el destinaria a ell i la seva esposa, Esperança Bru, després del casament. Però raons familiars varen portar a la jove parella a viure prop del pare de la núvia, quedant lliures els dos últims pisos de la casa familiar. Fou Joan Masó, farmacèutic de professió, qui va quedar-se amb el tercer i quart pis de l'immoble. Fou Joan Masó qui després de la mort del pare Masó (1915) s'encarregà de l'impremta familiar.

Les intervencions que Rafael Masó va realitzar a la seva casa natal són un reflex de la consolidació del seu estil com arquitecte noucentista; la maduració d'aquest llenguatge arquitectònic, segons Joan Tarrús, estudiós de l'obra de Masó[16], es produeix entre els anys 1909 i 1919; anys que comprenen les dues intervencions realitzades a la Casa Masó.

Rafael Masó professava un amor especial a l'edifici que l'havia vist créixer a ell i a la seva família. Esmentada en diverses de les seves obres literàries, utilitzava l'edifici com a símbol d'inspiració i d'idees. En ella hi havia projectat la seva nova vida amb Esperança Bru, si bé finalment per motius familiars el matrimoni no hi va anar a viure. Amb aquesta premissa, s'ha de tenir en compte que totes les reformes que Masó va anar realitzant a l'edifici fins a l'any 1912 eren amb la idea d'anar-hi a viure amb la seva dona i fills. Per tant, les intervencions que s'hi poden observar són a gust propi i

Fig. 5 Detall de la pantalla de la làmpada dissenyada per Rafael Masó per a decorar el menjador. Fundació Masó.

[15] Rafael Masó Pagés va adquirir la maquinària d'una impremta de Palamós, la qual va instal·lar en un edifici de la Pujada de Sant Feliu, a Girona. Maquinària que posteriorment traslladaria als baixos de la Casa Masó. Veure Ib., p. 23.
[16] Veure *Anàlisi històrica i formal* (p. 5) de TARRÚS a *Pla director de la seu de la fundació Masó.*

com a tal, reflecteixen els seus ideals d'arquitectura, estètica i funcionalitat. No hi ha aspecte que Rafael Masó no tingués en compte a l'hora de reestructurar la casa, va considerar les dues façanes, a la vegada que els interiors, adequats cadascun a la seva funció dividida per pisos.

Rafael Masó va realitzar dos conjunts d'intervencions, el primer es concreta entre el maig de 1911 i la primavera de 1912. En aquesta primera etapa es destaca sobretot la voluntat d'unificar el número 31 i els números 33 i 35, prèviament unificats al segle XIX, del carrer Ballesteries; d'aquesta intervenció també se'n destaquen les reformes interiors que es van realitzar, a més del disseny decoratiu dels interiors. Aquest últim projecte Masó el va realitzar entre l'agost de 1910 i el desembre del mateix any; en aquesta empresa es destaquen el disseny i execució de diversos mobles i objectes que havien de vestir, principalment, les plantes tercera i quarta. Per tant, Masó també va realitzar una gran tasca de decoració d'interiors.

Tornant a la reforma arquitectònica, aquesta es composa de la façana del carrer Ballesteries, on l'arquitecte va unir les tres cases obrint una porta amb dovella i arc de mig punt, inspirat en les típiques masies catalanes i els casals gòtics[17]. També cal remarcar la pedra que va utilitzar per a la mateixa façana, tosca, que aporta un caire antiguitzant realçant encara més la idea de casa pairal catalana. En aquesta primera reforma també s'inclou la creació d'un vestíbul des d'aquesta mateixa porta dovellada del Carrer Ballesteries. Masó també realitza obres a la façana de l'Onyar, concretament afegeix els petits arcs en forma de galeria que hi ha a la part baixa. Pel que fa a l'interior, crea una escala que comunica el primer i el segon pis, juntament amb tots els seus interiors. També dissenya i realitza parcialment els interiors dels pisos tercer i quart, que queden inacabats i que no s'arribaran a realitzar mai tal com els havia dissenyat Masó. Segons Tarrús[18], el revestiment ceràmic de l'escala general i els seus acabats es realitzen en el transcurs de 1912, any en que també es finalitza la façana de l'Onyar.

Fig. 6 Rafael Masó a l'entrada de casa seva durant les reformes de 1911.

[17] Observació realitzada a *La llar noucentista* (p. 56) de FALGÀS a *Casa Masó: vida i arquitectura noucentista.*
[18] Op, cit. TARRÚS p. 2.

El segon període de reformes compren des de l'any 1916 fins a l'any 1919, però tenen el seu màxim moment d'esplendor a partir del 1918, quan el seu germà, Santiago Masó, es trasllada als dos primers pisos de l'edifici amb la seva mare i germanes. És en aquest moment quan adquireix el quart, i últim edifici, que compon l'actual Casa Masó, el número 29; número que dóna adreça al conjunt final i alhora a l'actual museu. Així doncs, Santiago Masó demana al seu germà Rafael si pot reestructurar les façanes de Ballesteries i l'Onyar, aquest unifica la façana de la planta baixa de Ballesteries i afegeix el coronament de la façana del riu. A part de les façanes, Masó també remodela els interiors per adequar l'últim edifici a la resta, realitza també diversos elements decoratius i també finalitza l'interior del tercer pis, inacabat en la primera reforma. Per tant, es pot afirmar que aquesta última actuació a la Casa Masó és la que li dóna l'aspecte que coneixem avui dia i la que s'ha intentat mantenir en el museu que podem visitar actualment, tot i les actuacions i adaptacions necessàries per fer-la visitable.

Hi ha un aspecte, però, que no es pot oblidar: els interiors. Rafael Masó és conegut per la seva arquitectura, però s'ha de tenir en conte també la tasca que va exercir com a dissenyador d'interiors de tot l'edifici Masó, particularment de la tercera planta, de la qual en va dissenyar el dormitori i el menjador per al seu germà petit Joan Masó, cap a l'any 1924. Els objectes que va dissenyar Masó van realitzar, i han realitzat, un gran periple arreu de la ciutat, ja que primerament es van dissenyar per la casa del Carrer Ballesteries, i es van anar traslladant de domicili en domicili fins acabar dispersats entre fills i nebots de l'arquitecte. Tot i això, molts objectes van ser retornats a la casa d'origen, com la llum del menjador o les jardineres de la balustrada; d'aquesta manera s'ha pogut reproduir d'una manera més exacta i completa els interiors que va projectar Masó.

Per a la reforma de la casa familiar Masó utilitza materials autòctons com la fusta, el vidre, la forja o la ceràmica i els empra amb una llibertat absoluta que li permet portar a terme les seves idees arquitectòniques sense haver d'acontentar als propietaris.

La reforma de la Casa Masó, tal com afirma Tarrús[19], va servir a l'arquitecte per mostrar, no només l'edifici, sinó també la presència social de la seva família que mica en mica havia anat guanyat posicions importants a la ciutat de Girona. Volia transmetre que eren fidels a la ciutat, aspecte difícil ja que com hem vist cap de les dues famílies era originaria d'allà; per aquest motiu, Masó, va inspirar-se en les cases pairals i gòtiques que hi havia al seu voltant, volia ser autòcton, volia homogeneïtzar-se amb el seu voltant per assentar les bases de la seva família. Tot i això, la part interior

[19] Ib., p. 8.

de l'edifici no deixava enrere les comoditats i els luxes dels quals disposaven les famílies burgeses; eren interiors moderns inspirats en arquitectes i dissenyadors anglesos. Per tant, Masó no només s'inspira en les cases pairals catalanes, sinó que utilitza les tradicions antigues per fer encara més genuí, però Masó utilitza aquests elements amb tanta destresa, que no semblen un simple plagi descontextualitzat, sap donar a aquests elements vida pròpia perquè parlin per ells sols i conformin un tot harmònic amb la resta d'elements arquitectònics.

Fig. 7 Detall de la ceràmica de l'escala principal, típic exemple de la utilització de materials vernacles. Fundació Masó

Plànols i dissenys de Rafael Masó

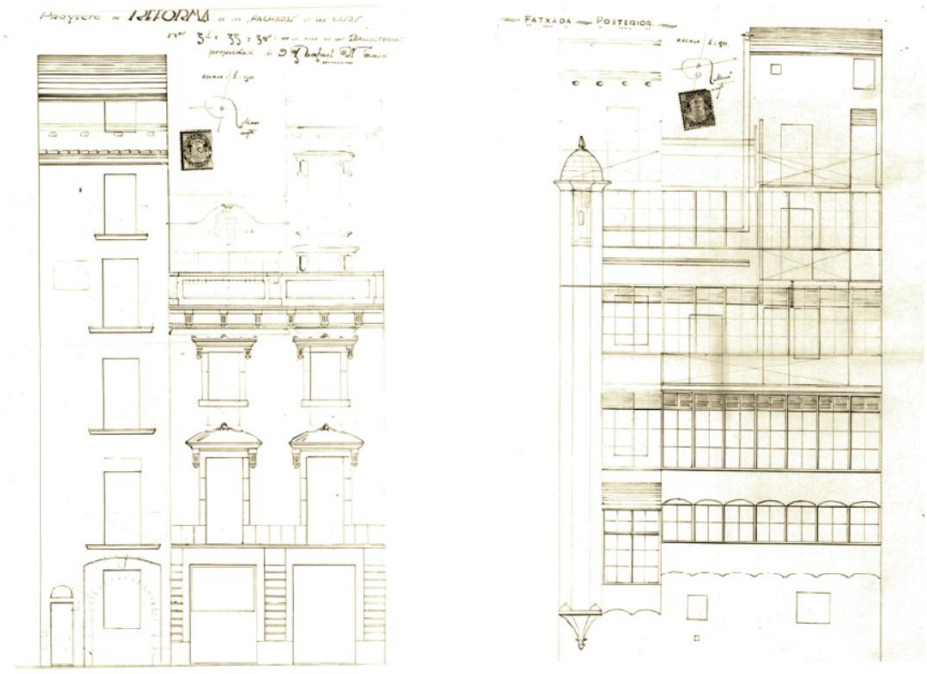

Fig. 8 Façana del C/ Ballesteries (esquerra) i façana de l'Onyar (dreta), projecte de 1910-1911. Extret de TARRUS, J. (2006). *Pla director de la seu de la Fundació Masó.*

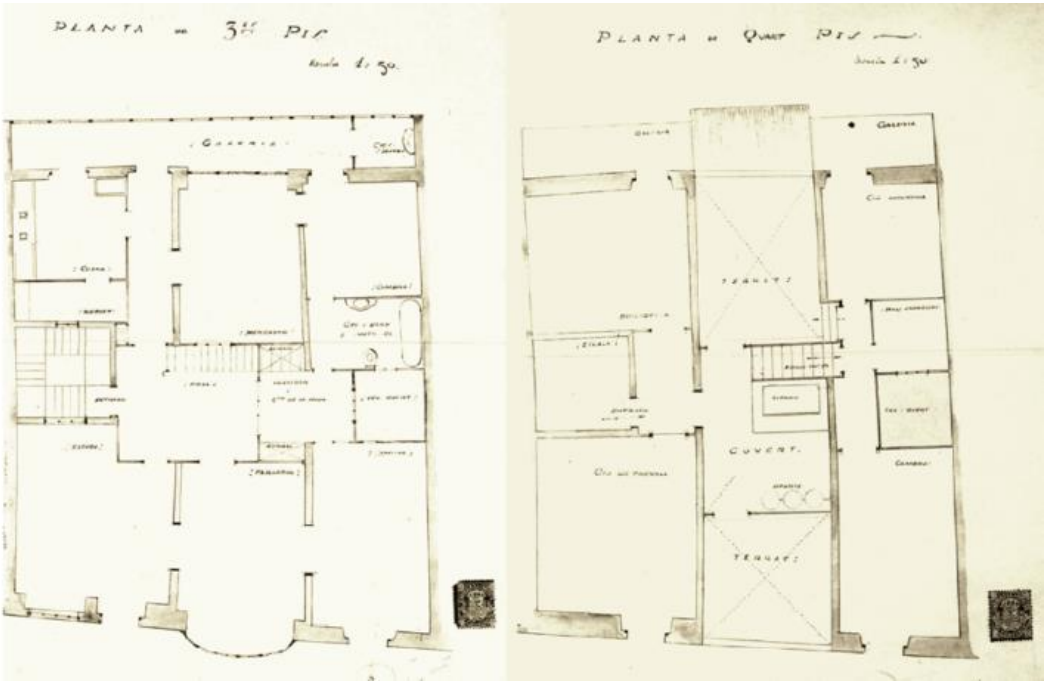

Fig. 9 Projecte de les plantes tercera i quarta. 1910-1911. Extret de TARRUS, J. (2006). *Pla director de la seu de la Fundació Masó*.

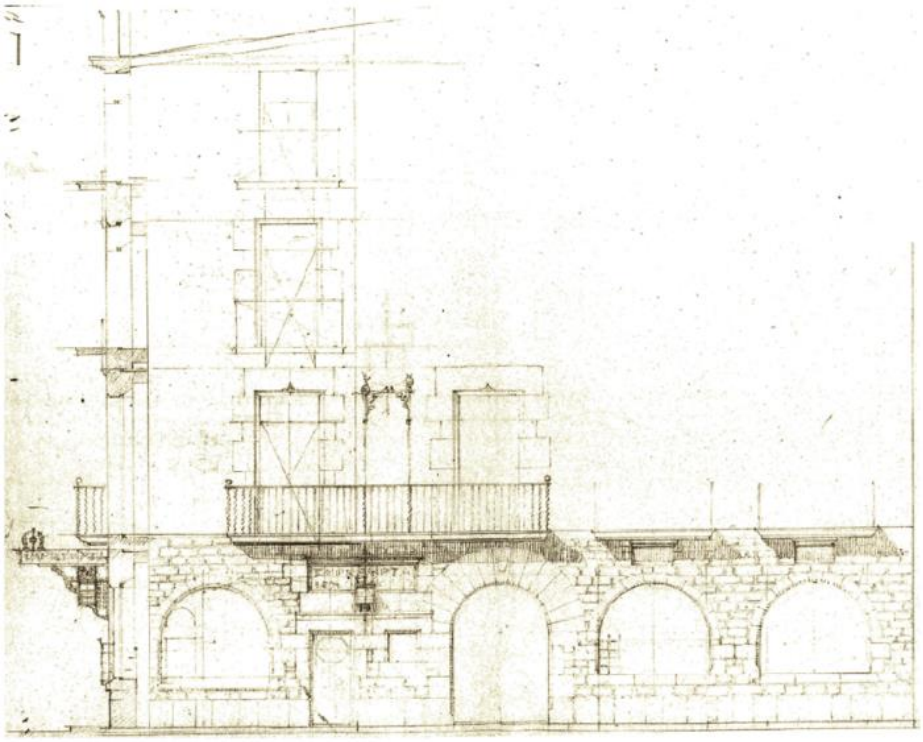

Fig. 10 Disseny de la façana del C/ Ballesteries, 1918. Extret de TARRUS, J. (2006). *Pla director de la seu de la Fundació Masó*.

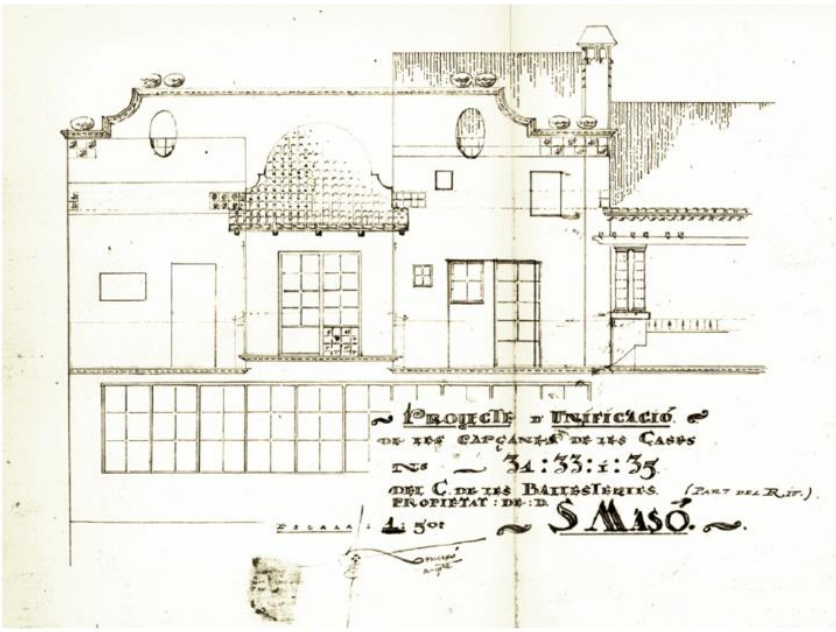

Fig. 11 Projecte de l'encapçalament de la façana de l'Onyar, 1918. Extret de TARRUS, J. (2006). *Pla director de la seu de la Fundació Masó*.

III.III.II. **Després de Rafael Masó**

Rafael Masó mor l'any 1935; després de la seva mort es continuen realitzant intervencions a l'habitatge, totes de poca importància en relació al que havia realitzat l'arquitecte. Les primeres es realitzen en època de postguerra i les encarrega el germà petit, Narcís Masó, comprenen la saleta de la primera planta i la porta del carrer. Ambdues actuacions són molt de l'estil de Masó i en cap moment posen en risc l'estil de l'arquitecte, ans al contrari, continuen amb el seu estil. Ben diferents són les actuacions posteriors a la de Narcís Masó, que afecten l'estucat de la façana de Ballesteries i una de les finestres d'aquesta mateixa, que segons els arquitectes encarregats del pla director del museu, consideren que *és anodí i es converteix en un pes mort que trenca el subtil equilibri original*[20].

Rafael Masó no va viure a la casa després de la seva reforma. La casa era habitada per diversos membres de la seva família: en el primer pis hi vivien Santiago Masó amb la seva esposa, els seus fills i les seves germanes solteres, Angelina i Paula; al tercer pis Joan Masó amb la seva esposa i els seus fills; i, esporàdicament en el temps de postguerra, el quart pis el va habitar Narcís Aragó i la seva família. La resta de

[20] Veure cita a *Anàlisi històrica i formal* (p. 10) de TARRÚS a *Pla director de la seu de la fundació Masó.*

germans ho bé havien mort, o s'havien mudat amb les seves respectives parelles com va ser el cas de Narcís Masó, que es va traslladar a Terrassa, i Maria de la Bonanova Masó, casada amb Estanislau Aragó al C. Ciutadans de Girona.

Durant els anys de la Guerra Civil, tots els homes de la casa van fugir a Barcelona o es van exiliar per la frontera francesa; va esdevindre doncs, un paisatge femení arreu de la Casa Masó, exceptuant la presència de Narcís-Jordi Aragó Masó, fill del matrimoni Aragó Masó que llavors tenia tan sols 4 anys. Actualment, Narcís-Jordi Aragó, ha esdevingut el familiar més coneixedor de la Casa Masó i, juntament amb la seva dona, van lliurat l'habitatge a la societat gironina (2006), per al delit i la contemplació de la vida i obra de Rafael Masó. És gràcies al testimoni de Narcís-Jordi Aragó, als seus records d'infantesa i joventut, que actualment és possible tenir una idea tan exacta de com va ser la vida a la Casa Masó, quin va ser l'ambient en el que va viure Rafael Masó i el llegat que va deixar a través de la casa.

Després de la mort dels pares la casa va quedar a mans del fill gran, Santiago Masó. Però en morir sense fills, tal com marca la tradició, es va disposar que la casa l'heretés el germà més gran que tingués fills; així doncs, la casa va passar en herència a Maria de la Bonanova Masó casada amb Estanislau Aragó i mare de Narcís-Jordi Aragó. En esdevenir-se la mort de Santiago Masó (1960), la família Aragó Masó es va traslladar des del Carrer Ciutadans fins al Carrer Ballesteries. Poc després, concretament l'any 1961, Narcís-Jordi Aragó es casà amb Mercè Huerta Busquets, i la parella es va instal·lar a la Casa Masó.

Així doncs, la parella van anar passant els seus dies a càrrec d'aquella casa plena de records, acompanyats de l'Onyar, del seu silenci i el seu vaivé; *vèiem com la ciutat anava i venia amb un flux incessant, mentre el riu passava de llarg, implacable com la roda del temps*[21]. Els records en la Casa Masó no eren simplement quelcom metafòric palpable en l'ambient; els mobles i els calaixos estaven plens de correspondència, llibres i articles diversos adquirits per generacions anteriors. Poc a poc, els familiars van anar deixant aquesta vida i la parella Aragó Huerta es va anar quedant entre mig d'aquells records que van decidir conservar, perquè *a can Masó no llençaven mai res, i nosaltres també vam acordar que ho havíem de guardar tot*[22].

Tot i això, la casa va necessitar de petites reformes que van anar a càrrec de Joan Roca Pinet, arquitecte, i Ferran Ventós, aparellador i interiorista; amb aquestes reformes es volia millorar la vida dels dos matrimonis encara estants a la casa: els pares de Narcís-Jordi Aragó i aquest últim amb la seva esposa, Mercè Huerta. Les

[21] Op. cit. ARAGÓ MASÓ p. 42.
[22] Ib., p.43.

reformes varen ser subtils i en cap moment abusives de l'essència i el record de l'edifici i l'art de Masó; van afectar principalment el primer i segon pis.

III.IV La transició

Després d'haver fet un repàs a la història de la Casa Masó i a les intervencions que hi va fer Rafael Masó, conformant-la tal i com és avui en dia, es procedirà a narrar com es va desenvolupar el procés de donació de l'habitatge per part de la família a l'Ajuntament de Girona. Per a complementar i enriquir aquesta informació vàrem entrevistar a Rosa Maria Gil, tècnica a la Fundació Masó i coneixedora de primera mà de tot el procés.

III.IV.I. **La donació de l'edifici**

Narcís-Jordi Aragó i Mercè Huerta, al llarg de tota la seva vida van dedicar-se a conservar i perllongar l'ambient cultural, artístic i festiu propi de la Casa Masó. L'essència amb la que Rafael Masó va dissenyar i realitzar les vidrieres, les làmpades, les cortines i tots els elements que conformaven l'espai de la casa, amb la finalitat de ser un escenari propi d'una família integrada en la societat gironina de principis de segle passat, no va quedar en el record. La casa, aquest element tan estimat per l'arquitecte, va continuar realitzant la funció que ell havia anhelat: ser un centre d'idees i tertúlies, una casa plena de vida,

La idea de donar la casa a la ciutat neix en la ment de Narcís-Jordi Aragó en veure que sense descendència, tot la vàlua del patrimoni que contenia la Casa Masó es perdria, *l'edifici, amb tot el que contenia, no podia ser de nosaltres sols: havia de perdre el seu caràcter privat per esdevenir un bé d'interès i d'ús public*[23]; per aquest motiu es posà en contacte amb Rosa M. Gil, coneguda de la família i arxivera a la demarcació de Girona del Col·legi d'Arquitectes, i li demanà que li semblaria donar la casa perquè es pogués conservar i no es perdés el patrimoni del gran arquitecte noucentista gironí. És en aquest moment que Rosa M. Gil aconsella al propietari de la vivenda de visitar l'Ajuntament de Girona, ja que el Col·legi d'Arquitectes de Girona no tenia la capacitat de fer-se càrrec d'un projecte tan important i descomunal com el que es plantejava. Així doncs, Narcís-Jordi Aragó es posà en contacte amb l'Ajuntament de Girona i aquest rebé la proposta de bon grat, ja que el moment era propici, encara no

[23] Ib., p. 46.

s'augurava la gran crisis iniciada al 2008, i podia ser un projecte molt interessant culturalment per la ciutat de Girona, sobretot perquè en aquelles dates s'acostava el centenari de la graduació en els estudis d'arquitectura del gironí Rafael Masó. Així va ser que en la celebració del centenari de la graduació de Rafael Masó, el que es va conèixer com l'Any Masó (2006) es va efectuar la donació de la casa a l'Ajuntament de Girona; l'acte de donació es va realitzar el dia 7 d'abril de 2006 amb la presència del matrimoni Aragó Huerta i la llavors alcaldessa de Girona, Anna Pagans. L'edifici es va donar amb l'objectiu de crear una fundació i un museu que s'encarregués d'investigar i difondre els coneixements sobre l'arquitecte Rafael Masó i, per extensió, de l'obra noucentista, extremadament oblidada a l'ombra del modernisme.

L'immoble, que consta de 166 m², es va valorar en 2.535.390 euros; d'altra banda, tots els objectes catalogats com a béns mobles es van valorar en 915.000 euros[24]. En aquest procés de donació també es va acordar reservar les dues últimes plantes als usos personals del matrimoni Aragó-Huerta; fins la mort d'ambdós propietaris quan passaria a disposició de la Fundació Masó.

III.IV.II. **La Fundació Masó**

Actualment no seria possible parlar de la casa museu de Rafael Masó si no hagués sigut per la tasca faraònica que ha realitzat la Fundació Rafael Masó, creada l'any 2006 a partir de la donació de l'habitatge a l'Ajuntament de Girona[25]. En aquell moment, es va creure imprescindible un òrgan que vetllés, organitzés i treballés per conduir a bon port aquest projecte descomunal. Segons els estatuts de la pròpia fundació[26], els objectius i finalitats són estudiar, investigar, debatre, fomentar i difondre aspectes relacionats amb l'arquitectura i l'obra de Rafael Masó, però també l'arquitectura i l'urbanisme contemporani del país. Pel que fa a les finalitats més específiques, es centren sobretot en l'herència artística i cultural de Rafael Masó; particularment pel que fa a difusió, catalogació, exhibició, conservació i recuperació de la seva obra.

Fig. 12 Logotip de la Fundació Rafael Masó

[24] Dades extretes de CHICANO, D. 8 d'abril 2006. El Punt.
[25] http://www.rafaelmaso.org/cat/fundacio.php
[26] Ib.

Per altra banda, la Fundació consta, de moment, únicament de tres membres: Jordi Falgàs, com a director; Rosa M. Gil, com a responsable de documentació i d'activitats i Sandra Santiago, com a administrativa. La Fundació, però, consta també del Patronat que es defineix com l'òrgan de govern i administració de la Fundació, en el seu moment també va condicionar les facultats fundacionals de l'associació. El Patronat es compon d'una presidència d'honor ocupada pel matrimoni Aragó Huerta[27]; d'una presidència ocupada per l'alcalde/essa de Girona; una vicepresidència, càrrec ocupat pel president/a del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya – Demarcació de Girona i una sèrie de vocals, provinents de diferents càrrecs. En el cas del projecte museogràfic, també es va necessitar de la seva aprovació per realitzar-lo.

Així doncs, aquest és el context en el que va néixer el projecte de la Casa Masó, envoltat de personalitats gironines i amb una forta intenció de projectar la figura de l'arquitecte Masó i el corrent noucentista al món.

III.V El museu

El procés d'habilitació de la residència Masó ha sigut un procés complex en si mateix, ho ha sigut per diversos motius; un d'ells, per exemple, és el fet que la donació es va realitzar en vida dels propietaris i per tant es va haver d'adaptar l'edifici d'una manera peculiar. L'acord de donació constava que la família Aragó Huerta cedia els baixos i els dos primers pisos de l'immoble a l'Ajuntament, mentre que el tercer pis es destinava al seu ús privat i residencial.

III.V.I. El pla director

En el cas de la Casa Masó, com molt bé afirma Jordi Falgàs en l'entrevista que se li va realitzar per aquest treball[28], es va seguir un procés una mica diferent del que és habitual. Usualment primer s'escull el director, encarregat de projectar la museografia que s'aplicarà al centre que es vulgui habilitar per convertir-lo en museu i posteriorment, quan està definit què es vol fer i com es vol fer, es procedeixen a fer les obres pertinents per habilitar l'edifici a les funcions i als espais que ha de tenir. Però en el cas de la Casa Masó, *com que la fundació encara no havia contractat [...] la*

[27] Càrrec que desapareix després de la defunció. Actualment només el posseeix Narcís-Jordi Aragó, ja que Mercè Huerta va morir el 21 de juliol d'aquest any 2015 a l'edat de 85 anys.
[28] Per l'entrevista completa vegeu l'annex d'aquest mateix treball (p. 45-51).

direcció de la fundació. [...] Mentrestant el que es va fer [...] va ser encarregar un pla director de la reforma de l'edifici a partir d'unes idees del que aquesta fundació volia fer en aquesta casa. Aquest pla director, a més, es va encarregar, per sort nostre, a dues persones: a Joan Tarrús, que és arquitecte, i a Narcís Comadira, que és escriptor i pintor i historiador de l'art, etc, etc. Però que tots dos són dos grans especialistes en l'obra de Rafael Masó[29].

Així doncs, la reforma de l'immoble Masó, que es va fer entre 2007 i 2011, es va encarregar a especialistes coneixedors de l'obra de l'arquitecte. Això va suposar un gran punt a favor, ja que els arquitectes van tenir en consideració totes les característiques de l'obra de Masó, i alhora de la intervenció van ser extremadament curosos amb tot allò original. Prèvia a la intervenció, en va sorgir un estudi/projecte per clarificar quines tasques serien prioritàries, quins usos tindria cada espai i com aquest s'havia de distribuir en l'edifici. Quan Joan Tarrús comença a redactar aquest document té clars dos aspectes, *d'una banda definir el que cal conservar i potenciar d'aquesta obra (és a dir allò que cal restaurar, eliminant contaminacions i alteracions per recuperar el seu caràcter original) com a primera finalitat de la Fundació; de l'altra, adaptar l'edifici a les noves necessitats que el funcionament de la Fundació demana*[30].

El que Tarrús defineix com a *prioritats immediates*[31] són l'ascensor i la remodelació de la tercera planta; on hi havia d'anar a viure el matrimoni Aragó Huerta. En els plànols de l'arquitecte Tarrús (fig. 16) es pot veure com es va remodelar íntegrament tota la tercera planta; s'havia de transformar en un pis amb totes les comoditats modernes. Aquestes actuacions van ser les que van constituir la primera fase de les obres, que va durar des de 2007 fins gairebé 2009; en aquesta fase es va intervenir la tercera planta, on principalment es va realitza una cuina nova, es va remodelar el bany i es van crear diversos espais per armaris. Pel que fa a la instal·lació de l'ascensor, es va buscar un lloc a través de totes les plantes que no fes malbé cap element original de Rafael Masó; aquest espai va ser el que a la primera planta corresponia a la cuina-office i a la segona a un vestidor. En el cas de la primera planta també es va haver de reduir l'espai de la cuina, fet que no afecta la comprensió actual d'aquesta habitació que tampoc va ser remodelada per l'arquitecte. Pel que fa a les plantes tercera i quarta l'ascensor només ocupa trasters i zones del servei; són zones que han sigut remodelades íntegrament, és a dir, que la col·locació de l'ascensor no afecta en absolut l'obra del noucentista.

Pel que fa a la planta quarta hi havia dues possibles intervencions: una era convertir l'habitatge i els trasters que conformaven la planta en espais de direcció, arxiu, gestió

[29] Cita de l'entrevista realitzada a Jordi Falgàs, p. 45.
[30] Veure *Proposta d'intervenció i adaptació* (p. 11) de TARRÚS a *Pla director de la seu de la fundació Masó.*
[31] Ib.

i investigació de la Fundació Masó; una altra opció seria deixar la planta quarta sense intervenir, per poder afegir-la en un futur a la planta tercera.

La planta primera i segona es van disposar per a la exposició i conservació de l'obra de Masó; exposició de caràcter permanent. Com es pot observar en els plànols (fig. 13, 14, 15, 16)) de Joan Tarrús, la intervenció que es realitza en aquestes dues plantes són mínims; es realitzen un parell d'obertures i s'instal·la l'ascensor, com s'ha esmentat en el paràgraf anterior. Concretament la primera planta estava pensada com un espai visitable de l'entorn de la casa on va habitar Masó, sempre sense afegir elements forans i tot provinent de l'habitatge. Pel que fa a la segona planta també hi haurien zones com les de la primera planta, a més d'uns passadissos dedicats a exposició permanent de l'obra de Masó i el Noucentisme: projectes, dibuixos, dissenys, etc.

En els plànols de Joan Tarrús (fig. 13) es planteja la utilització dels baixos com a espai públic, en aquesta zona s'hi col·locarien la recepció, juntament amb la botiga, una sala de conferències i una amplia zona per a exposicions temporals. L'entrada a la casa es continua realitzant a través de la porta de mig punt dovellada, ja que Tarrús considera de gran interès el vestíbul d'accés. Per contra, la porta d'entrada a la recepció serà la utilitzada antigament per accedir a la impremta. Per tant, els indicis de la impremta familiar desapareixerien per donar lloc a les zones públiques de l'edifici. Pel que fa a la façana del Carrer Ballesteries es conserva en la seva totalitat sense realitzar-hi, modificacions substancials; tret d'una neteja, consolidació i conservació.

Com es va esmentar en el primer bloc del treball, tota entitat museística ha de complir les funcions de conservació, documentació i investigació, exposició i comunicació i difusió i educació. Aquestes funcions són clau pel bon funcionament d'un museu i és imprescindible tenir-les clares en el moment de la construcció/rehabilitació de l'edifici, ja que una rehabilitació deficient farà que el museu no pugui complir bé la seva missió i per tant, no faci arribar el seu missatge al públic que el visita. En el cas de la Casa Masó, gràcies a l'encertada intervenció de Joan Tarrús, aquestes espais van quedar clarament diferenciats. Analitzem, doncs, la divisió d'espais en la Casa Masó.

Com ja s'ha dit, la conservació és la funció primordial d'un museu; a la Casa Masó es va treballar per fer arribar el més intacta possible l'obra de Masó i el que ell va disposar. En conseqüència, el primer i segon pis de l'immoble, reprodueixen d'una manera molt fidedigne. Aquest aspecte ajuda, primerament, a la conservació de les peces i, segon, a una transmissió correcte del missatge de Masó al públic. Un altra funció del museu és la documentació i la investigació, per a aquest espai Joan Tarrús

proposa utilitzar l'apartament del darrer pis de l'edifici; tot i que actualment les oficines de la fundació Masó es troben situades al segon pis. Cal remarcar, que la Casa Masó dedica una gran tasca a la catalogació de tot el fons documental, que encara avui no està totalment referenciat. Pel que fa a la funció d'exposició i documentació, es pot afirmar amb rotunditat que Tarrús disposa diversos espais per a l'exposició de l'obra de Rafael Masó. Actualment, i tal com va dissenyar Tarrús, la Casa Masó disposa d'un amplia zona als baixos dedicada a les exposicions temporals, de les quals se'n realitzen una a l'any aproximadament. Tarrús també va decidir disposar un espai a la segona planta per a l'exposició de l'obra de Masó; actualment si es visita la Casa Masó, es pot apreciar com s'han restaurat diverses estances; i a més, en els passadissos, es poden observar un seguit de documents i dibuixos, alguns realitzats per Masó i d'altres no, presents en l'immoble, que enlloc de guardar es van preferir exposar. Per últim, s'escau la funció de difusió i educació; en aquesta última funció no hi és tan present la figura de l'arquitecte Tarrús, ja que és una funció que depèn més de l'actitud dels membres de la fundació que es pot assegurar que la promouen amb interès. La Casa Masó promou un gran nombre d'activitats per a difondre la tasca de Masó i el Noucentismse; es realitzen també visites per a escoles, la casa també participa en un gran nombre d'esdeveniments, tan a nivell veïnal com internacional. Un altre aspecte que ajuda a la difusió de la Casa Masó és la possibilitat de visitar-la virtualment amb l'aplicació Google Maps, de la companyia Google®.

En aquest procés de rehabilitació també es va preveure la restauració de la façana de l'Onyar, la qual implicava una neteja i un repintat en blanc, tal com el va dissenyar l'arquitecte en el seu moment (fig. 2).

Plànols del Pla Director de la Casa Masó

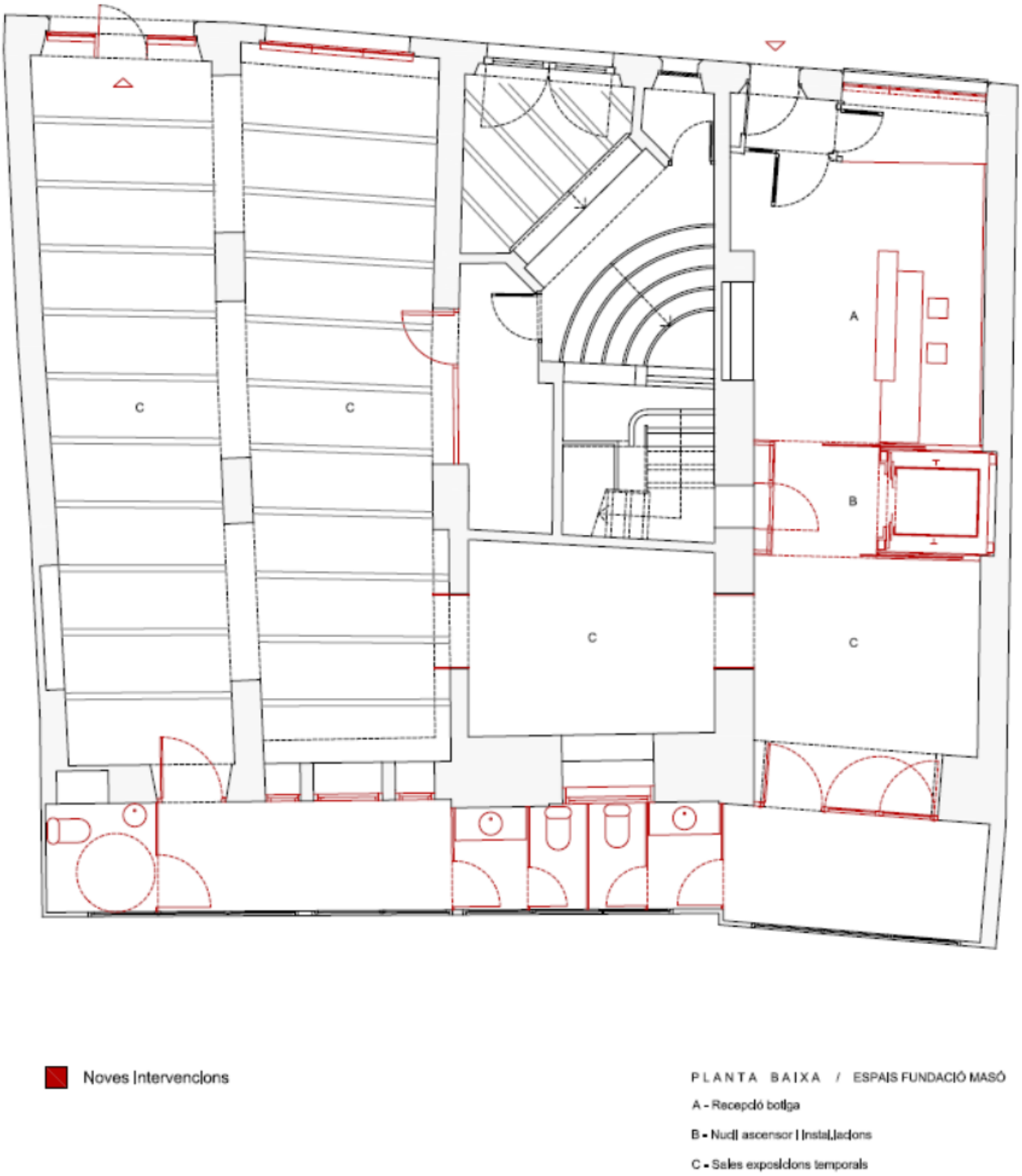

Fig. 13 Projecte d'intervenció als baixos de la Casa Masó, 2006. Extret de TARRUS, J. (2006). *Pla director de la seu de la Fundació Masó.*

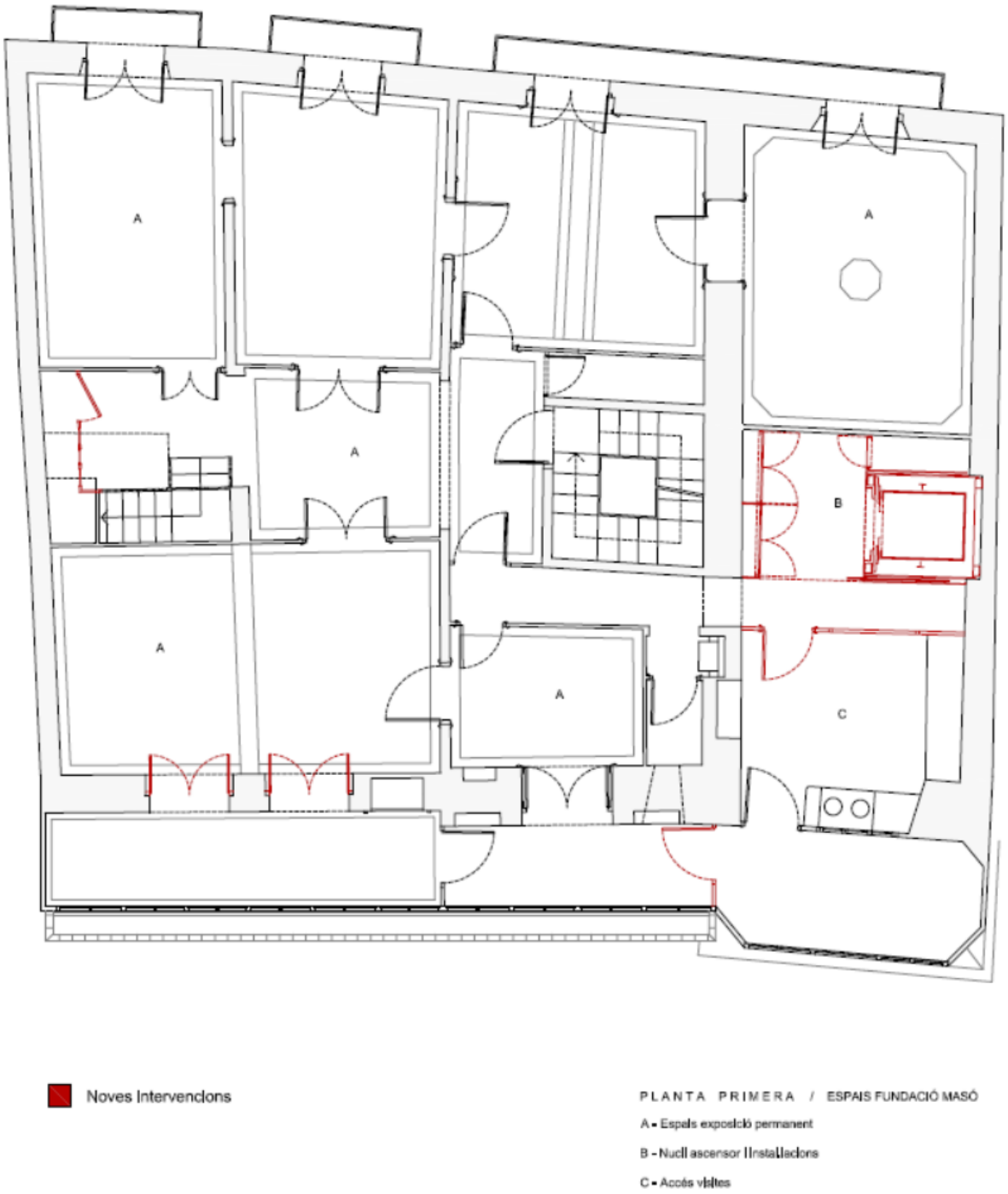

Fig. 14 Projecte d'intervenció al primer pis de la Casa Masó, 2006. Extret de TARRUS, J. (2006). *Pla director de la seu de la Fundació Masó*.

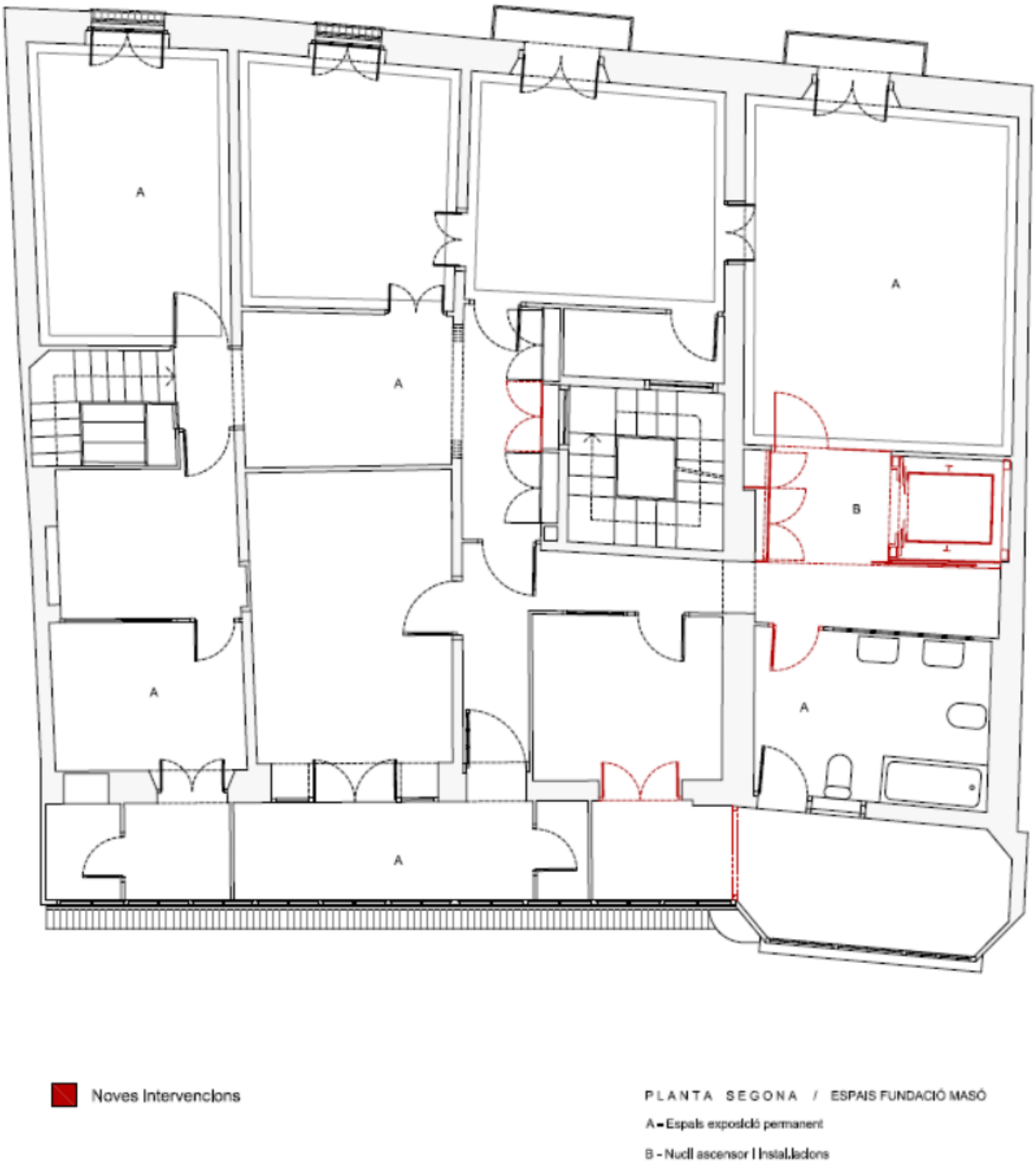

Fig. 15 Projecte d'intervenció al segon pis de la Casa Masó, 2006. Extret de TARRUS, J. (2006). *Pla director de la seu de la Fundació Masó*.

Fig. 16 Projecte d'intervenció al tercer pis de la Casa Masó, 2006. Extret de TARRUS, J. (2006). *Pla director de la seu de la Fundació Masó.*

III.V.II. **El projecte museogràfic**

El primer que es va plantejar Jordi Falgàs, director de la Fundació Masó, alhora de realitzar el projecte museogràfic per a l'edifici va ser preguntar-se què oferia la casa per mostrar i, a la vegada, què es volia mostrar. En paraules seves: la Casa Masó és una casa *que ens permet explicar la vida i l'obra d'en Rafael Masó [...] També hem vist, tal com jo pensava i penso que s'ha demostrat, que no només ens ajuda a explicar Masó, sinó que ens permeten explicar què va ser el Noucentisme*[32]. Per tant, en la Casa Masó es troben clarament dos eixos definits de què s'ha de mostrar al visitant, primerament la vida de Rafael Masó en la casa familiar i també la seva obra artística, a la vegada que aquesta s'identifica amb el corrent Noucentista. El director afirma que hi ha un coneixement molt estès del Modernisme, però per contra el Noucentisme és el gran corrent oblidat. Per tant, com ja indiquen els estatuts, la Casa Masó vol promoure el Noucentisme, fer-lo conèixer arreu, i l'obra de Masó ofereix una gran oportunitat. Posteriorment, Jordi Falgàs va considerar quina era la època que millor reflectia el que es volia mostrar, la casa havia patit petits canvis des de 1910, però igualment hi havia coses que havien canviat, ja sigui per modes o per necessitats. Així doncs, *la decisió important del projecte museològic va ser dir quin tipus de casa volem ensenyar, la de 1910, la de 1920 o 1940 o 1970?*[33] Jordi Falgàs va considerar que la casa que més s'adequava als objectius dels estatuts i a les necessitats del discurs museològic era la de 1920, la que s'identificava amb el final de la segona reforma de Rafael Masó; a partir d'aquest punt es va començar a treballar per retrocedir la casa en el temps fins a l'època de Rafael Masó. Per aconseguir aquest objectiu es van utilitzar fotografies, els testimonis del matrimoni Aragó Huerta i tot tipus de testimonis gràfics i textuals. Per descomptat que és impossible recrear la casa al 100% en el seu estadi original de 1920, perquè hi ha coses que han canviat, com el sistema d'il·luminació, calefacció, entre d'altres; però també s'ha de ser conscient que no és el mateix la il·luminació que necessita una casa per ser habitada que una casa que ha de ser exposada. També recordar tots els elements de restauració preventiva i conservació que ajuden a mantenir les peces en bon estat; la casa n'és ple com filtres de llum natural i llums de baixa potència per no danyar les obres. És a dir, en aquest projecte també es tenen en compte els aspectes més tècnics de la museïtzació.

Un cop definit què es vol mostrar, s'ha de definir el discurs i amb quins elements es vol explicar aquest discurs. Jordi Falgàs divideix aquests elements en tres: primerament l'arquitectura, aquesta és l'element principal en el discurs museogràfic, ja que l'edifici va ser reformat per l'arquitecte i això proporciona un testimoni de

[32] Cita de l'entrevista realitzada a Jordi Falgàs, p. 48.
[33] Ib., p. 49.

primera mà, per explicar què és el Noucentisme i la seva obra. El segon element són els béns mobles, tot el mobiliari, làmpades, escultures de petit formant, etc. Aquests elements s'identifiquen amb el gust de l'artista i també són una mostra de representació de la seva obra i del Noucentisme. Per últim, el tercer element que no es trobava a la casa i s'ha hagut d'afegir, es podria considerar l'element més museogràfic de tots. Aquest consisteix en un Ipad®, cada guia en porta un, i a través d'aquest s'ensenyen documents i fotografies antigues de l'edifici. *En un museu et trobaries amb uns plafons, uns textos a la paret o unes cartel·les, aquí a la casa no els hi podem afegir*[34]; i així és, a la Casa Masó la intervenció museogràfica és gairebé imperceptible per al visitant. Si que hi ha elements imprescindibles, com poden ser càmeres, alarmes, extintors, rètols de seguretat, etc; però no hi ha plafons ni cartells, aquest aspecte ajuda al visitant a integrar-se a la casa, dóna la sensació d'estar passejant en una casa de fa 100 anys ja que no hi ha impediments visuals que alterin la visió del que podria ser una casa com la nostra pròpia. Per contra, els pocs elements museogràfics que hi ha són subtils, és el cas de les branques de llorer que es poden trobar en totes les cadires de la casa; són discretes i elegants i a la vegada indiquen al visitant que no hi pot seure; no alteren el ritme de l'habitació però compleixen a la perfecció amb la seva funció. Cal remarcar que en aquest aspecte han sigut molt curosos, ja que l'espectador es capaç de traslladar-se amb la casa i amb l'arquitecte a principis del segle passat; en cap moment dóna la sensació d'estar visitant un museu.

Fig. 17 Exemple de branquilló per evitar que els visitants hi seguin. Casa Masó.

Un altre aspecte que caracteritza aquest projecte museogràfic és el sistema de visites. El director de la Fundació era contrari a col·locar un sistema d'audioguies, primerament perquè suposa un manteniment i un cost per al visitant i segon perquè una audioguia, tot i que pot tenir el discurs enregistrat en molts idiomes, és un únic discurs i una única interpretació per tothom igual. Per tant, van optar per un sistema més personalitzat: les visites guiades en petits grups. En elles s'intenta agrupar a la gent per idiomes, i el guia porta un IPad®, com a suport al discurs; les visites són personalitzades i segons l'interès i els coneixements del grup s'amplien i s'expliquen

[34] Op. cit.

temes diversos, sobretot a demanda del grup. Això permet fer les visites més dinàmiques i entretingudes.

En aquest projecte museogràfic també es van tractar i decidir altres temes com les activitats escolars i el voluntariat cultural. Les activitats escolars tan poden abraçar des de l'àmbit de l'educació primària fins a nivells universitaris; pel que fa al voluntariat cultural consisteix en comptar amb voluntaris que ajuden als membres de la fundació en tasques de catalogació de documents o en atenció al públic; sempre de manera voluntària, amb el benefici de guanyar experiència.

En aquest procés de museïtzació es poden veure clarament els quatre pilars fonamentals que han de sostenir la entitat museística: el continent, el contingut, la planificació i el públic. A tall general, doncs, es pot afirmar que la Casa Masó ha realitzat i valorat amb èxit tots els elements que un museu ha de tenir. En aquest procés de museïtzació s'ha valorat el continent com a espai generador i contenidor d'art, cultura i com un espai social, on hi ha un flux i un intercanvi d'idees, entre els guies i els visitants. Com molt bé indica Aurora León[35], s'ha de fer un estudi museològic que servirà per museïtzar i adequar el continent a les necessitats del museu; en aquest cas es pot comprovar com la tasca de Jordi Falgàs ha sigut exhaustiva i cuidada, tan pel missatge que vol transmetre amb l'arquitectura de Rafael Masó, com per els mitjans utilitzats per fer-ho. El mateix cas és el del contingut, és a dir, els mateixos béns mobles que Jordi Falgàs enumerava com a element del discurs museològic; aquest contingut s'ha col·locat acuradament d'acord amb l'arquitectura i el missatge que vol transmetre el museu. La planificació, com ha quedat palès al principi d'aquest apartat s'ha fet rigorosament, tenint en compte tots els elements que conformen l'edifici, tan mobles com arquitectònics, a la vegada que es considerava el sistema més òptim per aprofitar les característiques del museu per a realitzar les visites. I per últim, un altre punt que també s'ha considerat en gran mesura ha sigut el públic; alhora de programar el sistema de visites s'ha tingut en compte la varietat i els diferents tipus de públic que podia arribar al museu, s'ha optat per visites personalitzades segons el nivell de coneixement o els interessos de cada visitant. Aquest punt és un dels que remarca Aurora León: la capacitat de fer arribar a quanta més gent millor el missatge que transmet el museu. En el cas de la Casa Masó s'ha aconseguit trencar aquesta barrera social; treballant tan per aquell públic format i interessat, com per aquell públic que no coneix gaire la figura de Rafael Masó ni el Noucentisme

[35] Veure *Elementos constitutives del museu* (p.74) de LEÓN a *El museu: teoria, praxis y utopia.*

III.V.III. **Catalogació i restauració de peces**

Fins ara, hem analitzat les tasques realitzades per poder habilitar l'edifici de Masó a un museu visitable en tots els aspectes; però hi ha un punt molt important que no s'ha esmentat fins ara: la conservació i adequació de les peces que conté la casa. L'obra de Masó és important a nivell arquitectònic, però també ho és a nivell decoratiu. Està documentat en diverses fons[36] que gràcies als dissenys de Masó i a la traça manual de les seves germanes, es varen realitzar diversos teixits i brodats per a decorar diferents elements de la casa, però no només tèxtils, sinó també mobles de diferents tipologies, etc. Per tant, la Casa Masó ho és en tot la seva integritat, tan per fora com pel que conté. Gràcies a les informacions donades per la tècnica Rosa M. Gil s'ha pogut saber que totes les peces exposades en l'edifici eren pròpies de la casa, només hi ha dos elements que s'han portat de fora: la banyera i la cuina econòmica. Tots els altres objectes o ja hi eren presents o s'havien guardat perquè havien quedat en desús o antiquats. Per tant, la tasca de vestir la Casa Masó s'ha centrat íntegrament en la neteja i col·locació de les peces.

Malgrat això, hi ha dues tasques de vital importància i que normalment passen molt desapercebudes tot i la quantitat encomiable de feina que comporten, són la catalogació i la restauració de les peces. Actualment a la Casa Masó hi ha un fons literari aproximat de 4.000 llibres, aquests es componen de documents jurídics i llibres de temes diversos. Els llibres estan en procés de catalogació, ja que la feina és extensa i parsimoniosa, i com bé afirma[37] Rosa M. Gil, encarregada de documentació i catalogació, hi ha moltes altres tasques a realitzar a la vegada que es cataloga l'arxiu.

D'altra banda hi ha el tema de les restauracions de les peces que s'exposen a la Casa Masó; primerament cal esmentar que la casa i el seu contingut es va donar en un estat de conservació gairebé excel·lent i que les intervencions en els objectes van ser mínimes. Rosa M. Gil en destaca les consolidacions de les pintures, que es van intervenir en la totalitat de les que estan exposades, realitzant tasques de consolidació de marcs, neteges i, per últim, tasques de conservació. Per tant, com també va esmentar el director Jordi Falgàs, la casa va arribar en molt bones condicions i això va facilitar la tasca a l'hora de gestionar totes les intervencions que se'ls hi havia de fer tan a l'edifici com a les peces que contenen. Cal remarcar, però, que l'element restaurat més significatiu va ser la làmpada que hi ha penjada al centre de la taula del menjador; aquesta va ser una donació d'un dels fills de l'arquitecte Masó. Aquesta peça si que

[36] Veure a *La llar noucentista* (p. 56) de FALGÀS a *Casa Masó: vida i arquitectura noucentista.*
[37] Veure a *Entrevista a Rosa M. Gil* p. 54.

va necessitar d'intervencions de restauració/conservació sobretot en la part de la pantalla (fig. 5).

III.V.IV. El museu fins ara

Des de l'obertura del museu el dia 30 de maig de 2012 fins a l'actual 2015, han sigut diversos els visitants que han gaudit de l'experiència d'endinsar-se en la llar de Rafael Masó; a la vegada també s'han dut a terme diverses activitats i exposicions temporals que han anat engruixint el nombre de visitants. Per poder observar amb més detall el recorregut que ha realitzat la Casa Masó fins a l'actualitat, es mostren un seguit de gràfics[38].

Fig. 18 Gràfic sobre les exposicions, activitats i adquisicions de la Casa Masó entre 2012 i 2014.

En aquest gràfic es poden observar les exposicions, les activitats i l'adquisició de béns relacionats amb l'arquitecte Rafael Masó. Es pot apreciar que en tots tres anys sempre hi ha hagut una única exposició temporal, això primerament es deu a la seva durada, concretament van des de la primavera fins al gener de l'any següent; aquest fet, juntament amb la poca quantitat de recursos humans i materials, fa que sigui complicat organitzar exposicions temporals, tot i que el mateix edifici disposi d'espai. Pel que fa a les activitats s'han anat mantenint en la mateixa tònica; ben al contrari, però, de les adquisicions de béns relacionats amb l'arquitecte Rafael Masó. Aquests

[38] Totes les dades s'han extret de les memòries de l'Àrea d'Alcaldia de l'Ajuntament de Girona, des de l'any 2012 fins al 2014.

passen de ser gairebé 50 peces en donació a l'any 2012, a ser completament inexistents al 2014; d'aquesta lectura es dedueix el gran boom artístic i cultural que va provocar la inauguració del museu, que poc a poc va anar perdent pistonada.

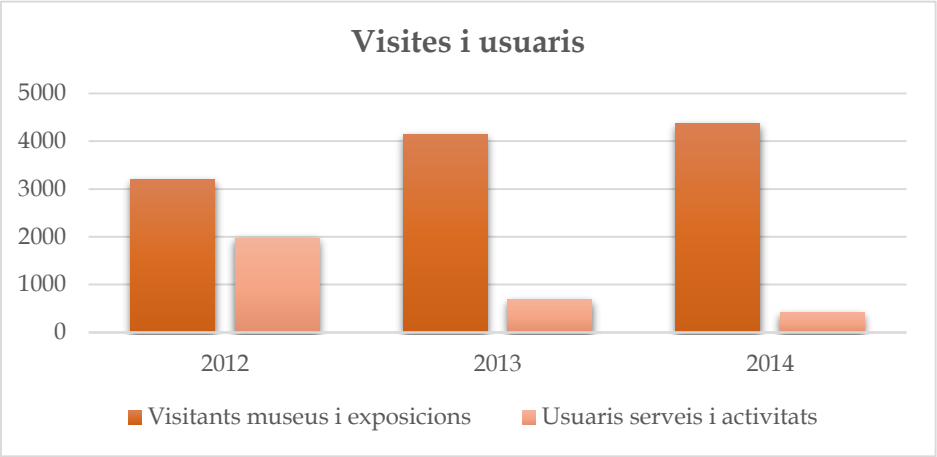

Fig. 19 Gràfic sobre les visites i els usuaris a la Casa Masó entre 2012 i 2014.

Un altre aspecte rellevant a analitzar és el públic. Com es pot observar en el gràfic l'arribada de visitants al museu no només ha sigut constant, sinó que ha anat patint diversos increments. L'increment més acusat es situa entre l'any 2012-2013, mentre que l'any 2014 s'estabilitza. Per altra banda, cal destacar els assistents a les activitats i als serveis diversos, en aquest punt el balanç no és tan bo com en les visites al museu. Es pot observar clarament com descendeix acusadament en el primer any i cau d'una manera més estable en el següent. El descens que s'observa entre l'any 2013-2014 també es podria veure afectat pel descens d'activitats en aquests mateixos anys que s'observen en el gràfic anterior.

Pel que fa a les valoracions dels visitants del museu, durant tots els anys són extremadament positives, arribant a competir amb els museus més assentats de la ciutat. Concretament l'any 2014 la Casa Masó competia amb el Museu d'Història de Girona per la segona posició en el *ranking* i durant l'any 2013 l'aconsegueix, sobrepassant per mig punt el Museu del Cinema i el Museu d'Història de Girona.

Malgrat aquests balanços, el director del museu afirma que *tenim mancances que venen donades, sobretot, per la falta de recursos humans. Aquí per anar bé, i funcionar d'una manera òptima, hauríem de ser com a mínim cinc persones*[39]. De moment els membres de la fundació són només tres; per aquest motiu el director assegura que és difícil realitzar la quantitat d'activitats i exposicions que voldrien, o a vegades no és possible

[39] Cita de l'entrevista realitzada a Jordi Falgàs, p. 50.

realitzar les coses de la manera que ells voldrien. En aquest punt coincideix també Rosa M. Gil, tècnica de la Fundació Masó, *un parell de persones jo crec que faltarien i això va ser on te van retallar al final perquè no hi havia calers per dotar-ho i vam entrar amb mínims: director, una administrativa i una tècnica i ja està*[40]. Aquest mateix aspecte es veu reflectit en els gràfics d'aquest mateix apartat; a mesura que la fundació va assolint més tasques, ja sigui la de conservació, catalogació o inventariat de documents, és més difícil continuar mantenint el nombre d'ofertes i activitats. Aquesta es podria considerar una de les grans falques de la Fundació Masó: la gran limitació que pateixen els membres per la falta de personal, les idees i les ambicions són moltes, però és difícil portar-les a terme si no hi ha el suficient personal per fer-ho.

Però tot i les dificultats, la casa continua la seva activitat a bon ritme. Com s'ha vist, l'arribada del públic augmenta progressivament i, a la vegada, es va mantenint el nombre d'activitats que poden realitzar els visitants. Per acabar, prenem unaa frase de Jordi Falgàs: *estem aconseguint els nostres objectius, però encara ens queda molt de marge per créixer, podria venir molta més gent, podríem fer més activitats i podríem fer moltes més coses*[41]. La Casa Masó continuarà perseguint els seus objectius: acostar la figura de Rafael Masó i la seva obra a la societat.

[40] Cita de l'entrevista a Rosa M. Gil, p. 55.
[41] Op. cit. p. 51.

IV. CONCLUSIONS

El cas de la Casa Masó és particular en molts aspectes; ho és per l'arquitecte, Rafael Masó, un home amb grans inquietuds, format a Barcelona i impregnat de l'art de Gaudí, arquitecte que admirava; va beure dels coneixements dels seus companys literats, que li van inculcar el pensament noucentista. Un arquitecte amb moltes inquietuds urbanístiques cap a la seva ciutat natal; fet que el va portar a intervenir en molts aspectes a través del seu càrrec de regidor a l'Ajuntament. Van ser moltes les obres que va realitzar a la demarcació de Girona, si bé no totes han arribat als nostres dies.

És un cas particular perquè la que s'ha convertit en la seva obra més representativa és la seva casa natal. La mateixa casa que el va veure créixer i que ell mateix va remodelar. Una casa que va anar caminant a través dels decennis impertorbable al pas del temps; amb la finalitat de conservar l'aire que Masó havia atorgat a l'edifici, fins que els últims residents la van oferir a l'Ajuntament de Girona l'any 2006.

També és un cas particular perquè la museïtzació de l'edifici va voler ser genuïna al testimoni deixat pel propi arquitecte. Tan els arquitectes encarregats de la rehabilitació com el director encarregat del procés museogràfic van ser extremadament curosos alhora de rehabilitar-la. Es va intentar (evitant plafons, cartel·les i cordons) proporcionar una experiència més propera a l'espectador. Conservar l'edifici de la manera més genuïna a com la va deixar l'arquitecte noucentista. La museografia ha sabut respectar la morfologia de la casa a la vegada que s'ha adaptat a les necessitats pertinents, com la remodelació de l'apartament de la tercera planta i d'altres necessitats. La impressió del visitant quan està passejant a través de les estances de la Casa Masó és la de passejar per casa dels avis, una sensació nostàlgica i reconfortant; però a la vegada sentint-se una mica intrús per tafanejar en una casa aliena. *Entrar en una casa museu sempre té una dosi important de tafaneria i un punt de violació d'un espai que abans havia estat privat i ocupat per altres persones, conegudes o anònimes. Precisament, l'èxit d'una casa museu sol dependre de la capacitat d'evocar un temps passat, de conservar el llegat d'unes persones que ja no hi són [...].*[42]

Com s'ha observat les xifres de visitants són bones, i la valoració que aquests fan del museu també. El projecte ha estat reconegut pels gironins com una manera de conservar i difondre la història de la seva ciutat, i en conseqüència, ha recollit moltes opinions positives. El resultat, malgrat les dificultats del procés, ha sigut un èxit.

[42] FUNDACIÓ RAFAEL MASÓ. (2014) *Dossier de comunicació.*

V. BIBLIOGRAFIA

ARAGÓ, N.J. (2007). *Rafael Masó i els noucentistes: epistolari.* Girona: Diputació de Girona

ARAGÓ, N.J. (2012). *La Casa Masó literària.* Girona: Diputació de Girona.

ARAGÓ, N.J. et al. (2006). *Rafael Masó: ciutadà de Girona.* Girona: Ajuntament de Girona.

BELCHER, M. (1991). *Organización y diseño de exposiciones. Su relación con el museu.* Gijón: Ediciones Trea

DOMÈNECH G. (2014). From demolition to renovation. Revaluation of Rafael Masó's architecture in Girona. En R. Amôeda, S. Lira, C. Pinheiro (ed.), *REHAB 2014: Proceedings of the International Conference on Preservation, Maintenance and Rehabilitation of Historical Buildings and Structures* (1a ed., pp. 611-618). Barcelos: Green Lines Institute.

DOMÈNECH G., i GIL, R.M. (2006). Any Masó: cent anys d'arquitecte. *Mnemòsine: revista catalana de museologia, 3,* 244-254.

FUNDACIÓ MASÓ. (2012). *Casa Masó: vida i arquitectura noucentista.* (1a ed.). Menorca: Triangle Postals.

HERNÁNDEZ, F. (1994). *Manual de Museología.* Madrid: Editorial Síntesis, S.A.

LACUESTA, R. et al. (2006). *Rafael Masó i Valentí: arquitecte (1880-1935).* Barcelona: Fundació "La Caixa".

LANAO, P., TORNS M. i VINYOLES C. (2007). *Rafael Masó, habitat.* Girona: El punt.

TARRUS, J. (2006). *Pla director de la seu de la Fundació Masó.*

TARRUS, J. i COMADIRA, N. (1996). *Rafael Masó. Arquitecte noucentista.* Madrid: Lunwerg editores

VÀZQUEZ, E. (1997). La casa Masó de Girona. *Revista de Girona, 183,* 99-106

Articles de premsa:

ACN/DdG. 03 de maig 2011. La Fundació Rafael Masó incorpora al seu fons dos dibuixos que s'han atribuït a Goya: La donació a l'Ajuntament ha estat realitzada per Narcís-Jordi Aragó, que va heretar les obres en un lot de set peces. *Diari de Girona,* p. 46.

BONAVENTURA, D. 13 d'abril 2010. El futur Museu Masó avança amb la restauració de 70 pintures i una làmpada: La casa de l'arquitecte al carrer Ballesteries es convertirà en el setè museu de la ciutat de Girona quan obri l'any 2010. *Diari de Girona,* p. 38.

CHICANO, D. 8 d'abril 2006. Narcís Jordi Aragó i Mercè Huerta fan donació de la Casa Masó a la ciutat: Els donants cobraran una pensió vitalícia i viuran a l'últim pis de l'immoble, que serà la seu de la Fundació Rafael Masó. *El Punt*, p. 56-57.

RIBAS, J. 16 d'abril 2006. Una llum interior que mira l'Onyar: La donació de la casa Masño a la ciutat és una de les millors notícies rebudes pels gironins. *El Punt,* p. 88.

VILAMITJANA, J. 01 de maig 2012. Cultura o cultureta?. *Diari de Girona,* p. 7.

Recursos electrònics:

ACN/ARAGIRONA.CAT. 26 de setembre 2011. Restauren una làmpada de ferro forjat de la Casa Masó i quinze pintures d'entre 1880 i 1927. *Ara Girona.* **http://www.aragirona.cat/noticia/2011/09/26/restauren-una-lampada-de-ferro-forjat-de-la-casa-maso-i-quinze-pintures-dentre-1880-i-1927**

Ajuntament de Girona. (28 de juny 2012). Masó explica Masó. [Vídeo]. Recuperat de: **https://www.youtube.com/watch?v=PR1ZC-WC_bk**

Ajuntament de Girona. Memòries de l'Àrea d'Alcaldia 2011/2012/2013/2104 (versió PDF). Recuperat de:
http://www2.girona.cat/ca/comunicacio_docs

Fundació Rafael Masó. (2016). *Fundació Masó.* Recuperat de:
http://www.rafaelmaso.org/cat/fundacio.php
http://www.rafaelmaso.org/cat/fundacio_patronat.php
http://www.rafaelmaso.org/cat/maso.php
http://www.rafaelmaso.org/cat/maso.php

Gencat. (2016). *Gencat.* Recuperat de:
http://icom.museum/la-vision/definicion-del-museo/L/1/
http://patmapa.gencat.cat/web/guest/home
http://www.girona.cat/sgdap/cat/arxiu_portada.php
http://www.rafaelmaso.org/cat/fundacio_patronat.php
http://www.rafaelmaso.org/cat/index.php
http://www.udg.edu/LaBibliotecaforma/Comcitardocuments/EstilAPAencatala/tabid/11972/language/ca-ES/Default.aspx
http://www2.girona.cat/ca/comunicacio_docs

ICOM. (2106). *ICOM.* Recuperat de:
http://icom.museum/la-vision/definicion-del-museo/L/1/

Iconic Houses. (12 de gener 2015). Casa Masó, Rafael Masó, Girona 1919 – JORDI FALGÀS [Vídeo]. Recuperat de: **https://www.youtube.com/watch?v=wa_78wOCaUc**

Universitat de Girona. (2016). *Com citar documents.* Recuperat de: **http://www.udg.edu/biblioteca/Comcitardocuments/tabid/11962/language/es-ES/Default.aspx**

VINYOLES, C. 24 d'octubre 2012. Dins l'ambient d'una família culta, catòlica i catalanista. *El punt avui.* **http://www.elpuntavui.cat/article/5-cultura/19-cultura/586297-dins-lambient-duna-familia-culta-catolica-i-catalanista.html?tmpl=component&print=1&page=**

VI. ANNEX

VI.I Entrevista a Jordi Falgàs

Per conèixer sobre el procés de museïtzació d'un edifici i amb la intenció de conèixer més sobre aquest periple tan peculiar que ha patit l'habitatge del matrimoni Aragó Huerta; un habitatge que ha estat donat pels descendents del mateix artista i que a més aquests estan vivint a l'edifici, ens apropem al Carrer Ballesteries 29, per parlar amb el director de la Fundació Rafael Masó, el doctor en història de l'art Jordi Falgàs. Irremeiablement, la pregunta més inquietant és: que passa amb una casa, com podria ser la nostra, quan la dones com a patrimoni públic?

Fig. 20 Jordi Falgàs, director de la Fundació i la Casa Masó

Des del moment que es dóna la casa, com es gestiona aquest procés?

J.F: En el cas concret de la Casa Masó, i en altres de semblants, el primer que es fa és un projecte museològic. Bàsicament decidir, a partir del que hi ha, dels elements arquitectònics, dels elements decoratius i del mobiliària, que es pot fer i que es pot explicar. En el cas de la Casa Masó es va veure molt clar que podia ser una casa on s'expliqués molt bé qui era en Rafael Masó, la seva arquitectura i tota aquesta època del Modernisme i el Noucentisme de principis del segle XX. Perquè es va veure que la casa es conservava molt bé i que seria relativament fàcil fer-ho. De totes maneres, això era cap a 2006 – 2007, quan s'acabava de crear la fundació. Lo lògic, o normal, hagués sigut fer ja el projecte museològic, osigui encarregar a algú que fes aquesta proposta, aquest informe, aquest full de ruta. Però en aquell moment, ja et dic que s'acabava de constituir la fundació, i el procés va ser una mica... no vull dir al revés del que seria normal, perquè no és ben bé al revés. Sinó que com que la fundació encara no havia contractat ni havia creat el lloc de treball que seria el meu uns anys més tard, el de direcció de la casa, el de la direcció de la fundació. Això té uns terminis, i requereix un temps, una convocatòria, un concurs, una avaluació, unes entrevistes, etc, etc. Mentrestant el que es va fer va ser, això es va poder fer d'una manera bastant ràpida, va ser encarregar un pla director de la reforma de l'edifici a partir d'unes idees del que aquesta fundació volia fer en aquesta casa.

Aquest pla director, a més, es va encarregar, per sort nostre, a dues persones: a Joan Tarrús, que és arquitecte, i a Narcís Comadira, que és escriptor i pintor i historiador de l'art, etc, etc; tots dos són dos grans especialistes en l'obra de Rafael Masó. Se'ls hi va encarregar a ells aquest pla director de reforma i ells el van redactar i ja va començar la reforma de l'edifici l'any 2007;

osigui que va ser un procés bastant ràpid. I sort que va ser així perquè després vindria la crisi i si no haguéssim començat al 2007, no hauríem començat mai. Ells, en aquest pla director, ja proposaven què s'havia de fer en la casa tal com estava fins a convertir-la en la seu de la fundació i ser parcialment oberta al públic. Evidentment que no feien tot lo que fa un projecte museològic, que és definir el sistema de visites, què s'ensenya, com s'ensenya, què s'explica, què no s'explica; tot això vindria després, que ho vaig fer jo. Normalment això s'hauria d'haver fet abans i després el pla director de reforma de l'edifici, però pel motiu que et deia es va decidir prioritzar la reforma. La reforma, en realitat, es va fer en tres fases: la primera fase que és la que es va fer abans de que jo comencés i que jo fes el projecte museològic, diguem que es podia fer sense haver d'esperar a tenir el projecte museològic perquè consistia, bàsicament, en buscar un lloc on es col·loqués l'ascensor, quines eren les necessitats que hi podia haver més urgents de fer reformes; per exemple, el matrimoni que va donar tot l'immoble es va decidir que podien continuar vivint en el tercer pis i s'hi va començar a fer un apartament perquè ells hi poguessin viure, que és on estan vivint ara encara. Tot això, evidentment, es podia fer sense que la museologia estigués definida i, en canvi, es va guanyar molt de temps perquè quan jo vaig començar a mitjans del 2008 i vaig començar a treballar en el projecte museològic, aquesta primera fase ja estava gairebé acabada, s'estava acabant perquè va durar ben bé un any o més d'un any, si no recordo malament un any i mig. Però bueno, diguéssim que jo després ja vaig començar a fer el projecte museològic i per tant, per lo que va ser la segona i tercera fase de les obres, l'arquitecte ja sabia les meves intencions i, les intencions de la fundació, d'una manera més clara; com havien de ser les visites, què es faria, a quin ús es destinaria cadascuna de les habitacions de la casa, etc. etc.

Aquest aspecte que esmentaves ara, el fet de que la casa es cedís pel nebot de l'arquitecte i que aquest es traslladés a viure al tercer pis; com afecta això en el procés de convertir aquesta casa en museu. És a dir, és un avantatge perquè és un testimoni directe de la família però a la vegada també deu haver sigut xocant veure com la teva casa es converteix en un museu.

J.F: Si, si, per ells ha sigut un procés molt especial, molt únic.

Ha limitat això, el fet de museïtzar la casa?

J.F: No, no, de cap manera; jo crec que ha sigut una avantatge, una gran avantatge perquè ells són unes persones que han viscut aquí durant, no sé, per dir algo 50 anys, ara no recordo exactament. Ell, sobretot, que és el nebot de l'arquitecte i que ja havia estat aquí des de molt petit, quan l'arquitecte encara era viu; després, doncs, hi va viure amb els seus pares i després quan es va casar, etc, etc. És una persona que coneix molt bé la casa, i quan dic coneix bé la casa, vull dir que coneix perquè havia servit cadascuna de les habitacions, on estaven col·locats molts dels objectes que després s'havien canviat de lloc o de quin color era una paret o si en una habitació hi havia paper pintat o no n'hi havia i com era el paper pintat. En una d'aquestes habitacions d'aquí *[senyala amb el dit a la dreta]*, que l'any passat vam remodelar perquè per la inauguració no vàrem poder, i hem posat paper pintat. Clar, què teníem

nosaltres? Teníem una foto en blanc i negre que es veia més o menys un paper pintat, però que clar, és una decisió molt arriscada; osigui, a partir d'allò dir: vale, farem fer una rèplica d'aquest paper pintat i ja està. Bueno, clar, jo ho vaig fer amb molta més seguretat i molta més tranquil·litat perquè li vaig poder ensenyar la foto en ell; li vaig poder ensenyar els papers pintats que havíem trobat i ell em va dir: doncs mira sí, era una cosa molt semblant en aquest, no era ben bé exacte, i els colors eren més com aquest que no pas com aquest. Després vam decidir fer la rèplica del paper pintat, la vam posar i funciona perfectament.

Vull dir que tot, tot han sigut avantatges. Inconvenients potser els han tingut ells, perquè tot de cop la teva casa s'ha convertit en un museu, un lloc on entren 100 persones cada dia i per tant això té una cert inconvenient; tot de cop hi ha unes alarmes, hi ha uns detectors de moviment, unes càmeres. I ells, que són un matrimoni de més de 80 anys, varen haver d'aprendre a connectar una alarma i a desconnectar-la i mai de la vida n'havien fet servir ells d'això, no en tenien. Ells no tenien ascensor abans de que això es visités i, per tant, ara tenen un ascensor que els hi va molt bé, perquè clar viuen al tercer; però al mateix temps l'ascensor s'espatlla o es disparen alarmes, per tant té alguns inconvenients per a ells. Per a nosaltres han sigut tot avantatges; moltes vegades era com un testimoni viu d'una persona que ha viscut aquí molts anys i que et pot ajudar a entendre moltes coses que nosaltres no tindríem manera de saber.

En el cas de la museïtzació i la restauració, com es va realitzar? Hi va haver diferents projectes?

J.F: No, no. El projecte arquitectònic de reforma de l'edifici, aquest pla director, va ser un i va ser un encàrrec directe en aquesta gent, que a més teníem la màxima confiança perquè tots dos són grans especialistes en l'obra de Masó. Són persones, en Tarrús i en Comadira, que havien dirigit la restauració d'altres edificis de Masó; per tant tenien unes credencials molt bones.

I en el meu cas també va ser només el meu projecte perquè la fundació me'l va encarregar a mi com a director de la fundació. Jo podria haver dit, que en altres casos ha passat, que no m'atrevia o que no en sabia; poder m'haguessin fotut al carrer. Però sé que en altres casos s'ha fet diferent, el director de la fundació ho ha encarregat amb algú extern, amb empreses que es dediquen a aquest tipus de projectes. Jo en aquell moment estava acabant la meva tesis doctoral sobre Rafael Masó i la seva obra i, per tant, jo en aquell moment venia amb un bagatge i un coneixement de l'arquitectura de Masó que em va donar la seguretat suficient com per atrevir-me a fer el projecte de musealització. Ho vaig fer i ho vaig presentar al Patronat de la fundació i els hi va semblar molt bé.

Quines van ser les meves línies mestres i quines són les línies mestres que encara d'alguna manera guien el funcionament de la casa... Sobretot partir de la base que aquesta és una casa que ens permet explicar la vida i l'obra d'en Rafael Masó; això en un cercle central. En un altre centre una mica més gran, també hem vist, tal com jo pensava i penso que s'ha

demostrat, que no només ens ajuda a explicar Masó sinó que ens permeten explicar què va ser el Noucentisme. I aquí jo també partia de la premissa que ara molta gent coneix què va ser el Modernisme o com a mínim li sona o saben qui era en Gaudí o han visitat la casa d'en Gaudí; però quan dius Noucentisme la majoria de gent no sap de què li estàs parlant. Per tant, vaig veure que aquí es donaven les condicions necessàries i suficients com per explicar què va ser el Noucentisme arquitectònic, artístic, literari etc. etc; i questa és la nostra voluntat i el nostre objectiu. Pensa que quan es va crear la fundació al 2006, com totes les fundacions, aquesta també té en els seus estatus uns objectius i, per tant, d'alguna manera jo havia de seguir el que marcaven els objectius de l'estatut; no podia venir aquí i explicar el cubisme o el surrealisme, [...] Osigui, aquí els estatuts deien que la fundació i la casa havien de ser un centre patrimonial que servís per explicar Masó i el Noucentisme i això és el que fem i és el que jo vaig intentar fer a través del que fem.

I tu em diràs, i això com es fa? Hi ha tres elements principals: un, l'edifici, l'arquitectura; quan tu fas una visita guiada a la casa, tan si saps qui era Masó, què és el Noucentisme com si no, [...] les persones que fan la visita guiada t'ho explicaran, una mica més o una mica menys; tampoc es tracta de fer una lliçó magistral si és una persona que no en té ni idea. Les característiques arquitectòniques i formals de l'edifici ens ajuden a explicar això: com en Masó va decidir fer la façana, com Masó va decidir fer una escala, com Masó va decidir posar un tipus de ceràmica o els colors que va escollir per decorar el menjador o el tipus de materials. Hi ha moltes característiques que son pròpies del Noucentisme i que són diferents; per tant quan passes per les habitacions o mires la façana, pots dir: mira veieu això, oi que és molt diferent de La Pedrera, doncs aquí es va produir un canvi, el canvi que marca la diferència del Noucentisme del Modernisme. El segon element són els elements decoratius, el que no és l'edifici, els elements mobles: mobiliari, làmpades, llums, vitralls, pintures, petites escultures, etc; coses repartides per totes les habitacions que també ens ajuden a explicar això. En tercer lloc, que això és el que hi hem afegit nosaltres perquè no hi era a la casa, el que seria més pròpiament museogràfic perquè són elements que nosaltres hem afegit *[agafa un IPad®]*. Quan es fa una visita a la casa, en un museu et trobaries amb uns plafons, uns textos a la paret o unes cartel·les, aquí a la casa no els hi podem afegir; hi ha cases museus que si que ho fan, però jo no volia afegir coses al mig dels mobles o de les làmpades.

Com les branquetes de les cadires.

J.F: Exacte. L'altre dia vaig visitar una casa i havien posat dos cordons i un rètol que deia: no seure. Home, hi ha maneres més elegants i discretes, sobretot perquè si veus allò no és propi d'una casa, t'allunya; en canvi la branqueta és una cosa més discreta, que igualment t'indica que no pots seure allà, però no és tan agressiu.

El que dèiem, enlloc d'afegir rètols o plafons o pantalles o, fins i tot, enlloc de fer servir audioguies, jo vaig preferir fer servir això *[mou l' IPad®]*. Aquí el que hi tenim és una sèrie de fotos de coses que vas veient quan vas passant per la casa; serveixen perquè en un moment donat les persones que fan la visita et puguin ensenyar com era la primera foto en color de la façana, els dibuixos originals d'en Masó per l'entrada o altres parts de la casa, una foto del

vestíbul en blanc i negre, les diferències o les semblances, com el menjador; a partir de fotos, de dibuixos, comparar-les amb altres obres de Masó. Amb això, en funció del tipus de visita, hi ha grups que volen saber mol i altres que passen de tot. Una audioguia no, sempre t'explica el mateix, a tothom, tan si tens 10 anys o en tens 90, tan si vens de la Xina com de Sant Narcís; aquest és el problema de les audioguies, crec jo; són molt còmodes, però és un sol discurs, una sola interpretació de la casa per tothom i això és molt difícil que serveixi. Per tant, d'aquesta manera es pot fer una cosa més personalitzada, rigorosa i efectiva.

En quin estat es trobava la casa? Com es transporta 100 anys enrere?

J.F: La casa com que s'hi havia viscut i no havia estat mai tancada, estava en bon estat; ni molt bon estat ni molt malament, be. S'havien conservat gairebé tots els elements originals i l'únic que es va veure, precisament a partir de les fotos de l'època, es que moltes coses s'havien canviat de lloc. Per exemple, el llum del menjador n'hi havia un altre, aquest el tenia la família Masó que ens el va donar i el vam haver de col·locar. O el color de les parts, s'havien pintat de blanc als anys 60; no sabíem quin color era, però sabíem que no era blanc, això estava clar. Vàrem rascar la paret i va sortir un color xocolata que és el que esta pintat ara. Es va haver de canviar la instal·lació elèctrica, la caldera. Per exemple, una cosa que passa molt desapercebuda, però és important és que es van eliminar la majoria d'interruptors i la majoria de les claus del llum; perquè si en tens una a cada habitació, primer de tot el visitant pot tancar el llum i també que quan tu obres o tenques la casa hauries de passar habitació per habitació i seria un pal. El que es va fer és eliminar-ho i concentrar-ho tot en un quadre general, un a cada planta. Decisions d'aquestes, algunes a nivell més pràctic i funcionament, també els detectors de moviment, llums de seguretat, extintors, tot de coses marcades per la normativa de seguretat.

Jo quan vaig fer el programa museològic vaig decidir que, clar, aquesta casa més o menys ha sigut la mateixa des de 1910 fins a 2006, però hi ha petits canvis, s'inventen les neveres o les cuines de gas o simplement canvien les modes. Per tant, la decisió important del projecte museològic va ser dir quin tipus de casa volem ensenyar, la del 1910, la del 1920, 40 o 70? [...] Sempre en funció de la museologia, la museologia ens deia: hem d'explicar això (quina època, quin tipus de casa, a quina casa volem tornar per explicar això que volem explicar); vaig veure que era aproximadament la casa entre 1910 i 1920, quan s'havia acabat la segona reforma de Rafael Masó. A partir de les fotos i de tots els elements que teníem, vam tornar a col·locar tot en el lloc on més o menys ens sembla que estava posat al 1920. Aquesta és la idea; evidentment que es impossible tornar a això i en alguns casos hem hagut d'afegir llums addicionals, perquè en aquella època no tenien els sistemes d'il·luminació i, a més a més, una cosa es quan hi vius i l'altra quan l'ensenyes al públic [...]. També en algunes habitacions hi ha cordonets molt senzills, a tres o quatre llocs, on els hi vam haver de posar perquè la gent no es fiqués o no toqués o no s'emportés coses de les habitacions. En altres casos hi ha elements de la casa, sobretot a la cuina, que estan enganxats amb silicona perquè sinó la gent s'ho emporta;

d'altres tenen petits cables d'acer lligats. Aquestes si que són les coses que, per qüestió de seguretat o de conservació de la col·lecció, vàrem haver de fer.

En relació al que estàvem dient ara, com es combina la voluntat de retornar la casa en època de Rafael Masó i fer-ho amb tots els aspectes que ha de complir un museu?

J.F: Exacte. Es tracta de trobar un balanç, no cal enganyar a ningú. Nosaltres ho diem, aquests llums d'aquesta sala evidentment no són de l'època de Masó, perquè es veu que són focus moderns. Per exemple, en els dibuixos del passadís, s'hi han posat llums LED perquè els dibuixos es podrien fer malbé, com la llum natural de la finestra, que el vidre porta un filtre per no fer malbé els dibuixos. Coses d'aquest tipus que per tota la casa n'hi ha varies, són les que ajuden a conservar més bé la casa i els elements, i encara se'n podrien fer moltes. Cada any dediquem recursos a millorar la conservació i a vegades coses que estan en mal estat s'han de restaurar. Aquest any per exemple, la porta principal del carrer estava molt malament de la part baixa, no s'havia restaurat mai i quan es va restaurar la casa la porta no es va fer per tema de pressupost. Però jo tenia clar que algun dia s'havia de fer i aquest any s'ha pogut fer. I com això moltes altres coses. El cas de l'ascensor per exemple, aquell ascensor és obvi no és de 1920, és un ascensor del 2007; però ho fas d'una manera, que l'arquitecte ho va tenir també molt clar, que sigui evident que allò és un ascensor modern. En altres cases poder hi ha ascensors antics i es poden integrar, aquí no n'hi havia. Primer de tot es va haver de buscar un punt a cada una de les plantes on pogués passar l'ascensor i que no es fes malbé res d'en Rafael Masó i per sort es va trobar un punt vertical que eren habitacions que en Masó no hi havia fet res, que alhora de fer un forat i posar un ascensor no feien malbé res molt important per dir, ostres ens hem carregat l'edifici d'en Masó.

Com a valoració de la casa?

J.F: Tot es pot millorar, això ho tinc molt clar. Tenim mancances que venen donades sobretot per la falta de recursos humans, aquí per anar bé i funcionar d'una manera optima hauríem de ser [...] com a mínim 5 persones a la plantilla fixes. De moment només som tres, ja veurem si en un futur es pot ampliar i com s'organitza. De moment som tres i entre tres ho hem de fer, això comporta que poder hi ha coses que no es poden fer tan bé com voldríem, hi ha serveis que no es poden fer tan bé com voldríem; la porta del carrer enlloc d'estar oberta moltes hores i que tothom pugui entrar, moltes hores està tancada i si vens has de picar el timbre i nosaltres t'obrim. Això són petits inconvenients i petites mancances que dificulten una mica més la visita. També es veritat que per suplir aquestes mancances, vàrem crear un programa de voluntaris i aquí tenim, va variant, entre tres i sis persones que van venint quan poden a fer algunes hores com a voluntaris i ens ajuden a suplir mancances d'aquestes; fan manteniment, restauració, catalogació de la biblioteca, atenció al públic. Per ells és una experiència de cara a trobar una feina, introduir-se en aquest món. Sempre explico que jo, quan jo vaig començar en

aquest món dels muses, la meva primera feina va ser com a voluntari en un museu, estava en una sala vigilant la sala, sense cobrar. A més a més havia de conduir més de 100 km i hi anava un dia a la setmana, però a mi m'agradava molt i vaig aprendre moltes coses i després em varen fer una carta de recomanació. Per tant, vaig voler reproduir aquesta meva experiència aquí i ens està funcionant en aquest sentit molt bé. Estem contents. I en general també estem contents perquè la casa funciona prou bé, anem tenint moltes visites; cada any unes miques més, aquest és el tercer i en mesura del que podem anem millorant algunes coses perquè pugui venir més gent i en disfruti, tan la visita normal com les activitats complementàries paral·leles, exposicions temporals, conferències o xerrades, visites nocturnes, visites per al públic escolar, etc, etc. També activitats fora d'aquí, com les realitzades al centre cívic del barri vell, perquè és una manera que la gent més propera a la casa se sentin la casa seva i que conegui més bé què fem. El dia que puguem tenir més persones treballant aquí encara ho farem més bé.

La valoració de la gent també és molt positiva, estem aconseguint els nostres objectius, però encara ens queda molt de marge per créixer, podria venir molta més gent, podríem fer més activitats i podríem fer moltes més coses.

Sobre el sistema de visites guiades?

J.F: Jo crec que funciona, hi ha altres alternatives que no les descartem. [...]. Un dels problemes que té aquest sistema és quan en un grup coincideixen gent de diferents idiomes; nosaltres intentem concentrar-los, si la visita és en català que tothom entengui el català, o amb castellà, francès o anglès. De moment són aquestes quatre llengües. Per exemple si la visita és en anglès, poder et pots trobar que en un mateix grup hi hagi algú que no entengui anglès però no pugui venir a una altra hora, en aquest cas el que farem és segurament fer una mena d'aplicació per mòbil que inclogui l'explicació bàsica de cada espai i que tu mentre vas amb el grup i vas passant per la casa si no entens l'explicació, com a mínim que ho tinguis en el teu idioma, et perdràs molta informació però com a mínim tindràs una informació bàsica dels espais. Que ho puguis descarregar aquí amb el teu mòbil [...]. Això és una cosa que amb una mica de sort aquest any ho posarem en marxa i ens ajudaria a resoldre aquest problema que tenim a vegades.

Per curiositat, quantes visites hi ha, més o menys, cada dia?

J.F: Cada dia normalment en fem quatre, dos al mati i dos a la tarda. Hem vist que és lo suficient per la demanda que tenim. Després hi ha casos excepcionals com per exemple durant temps de flors, les fires de Girona o el Girona10, després en fem moltes més, en podem arribar a fer el doble. Això què vol dir? Hem d'agafar personal extra, amb dues persones no donaríem l'abast i per tant s'ha de fer quan realment saps que hi haurà demanda i que podràs omplir les visites que programis. Com cada any tenim més experiència, cada any vas ajustant més.

VI.II Entrevista a Rosa M. Gil

Un cop coberta la part que feia referència al projecte museogràfic del treball, va ser necessari una investigació més profunda pel que fa a l'inici del procés, el moment que va embolcallar la donació de l'edifici a l'Ajuntament de Girona; concretament un testimoni que hagués viscut des dels inicis el procés de donació de l'habitatge Masó. Per aquest motiu es va realitzar la següent entrevista a Rosa M. Gil, actual tècnica de la Fundació Masó, responsable de catalogació i documentació de l'arxiu i un gran nombre de peces de la casa.

Fig. 21 Rosa M. Gil, tècnica i membre de la Fundació Masó

Com va ser el procés de donació?

R.M.G: Narcís-Jordi Aragó, que és el nebot de l'arquitecte, l'any 2006, té aquest patrimoni, té aquesta casa que ell havia heretat de la seva mare, Maria de la Bonanova Masó Valentí, i llavors ell decideix que això, quan ell no hi sigui, es pugui conservar. I la manera és oferir-lo a l'Ajuntament, Bueno, oferir-ho a una institució que ho pugui vetllar. Es decideix per l'Ajuntament, també hi col·labora el Col·legi d'Arquitectes, però els tractes es fan amb l'Ajuntament de Girona. Ara això és un edifici municipal, es restaura i hi ha una sèrie de pactes que són que l'Ajuntament rep tota la casa amb tot el que conté i es compromet a restaurar-ho i convertir-ho en una casa museu visitable per tothom i que a més a més sigui un lloc on es promogui el coneixement de Rafael Masó, del Noucentisme i de l'arquitectura en general. Com a contrapartida aquest senyor rep una pensió vitalícia, fins que es mori. No et puc dir l'import perquè no el sé, però és una pensió normal, no és una gran suma de diners, una pensió per viure cada mes. Perquè clar, ell només té aquest patrimoni, no té res més, i això ho dóna. També en un moment determinat hi ha la cosa de si es queda a viure aquí o se'n va a viure fora. Ell tota la vida havia viscut aquí, aleshores ell demana si es pot quedar a viure aquí i es fa una mena de pacte pel qual ell vivia en aquestes dependències on som ara *[arxiu/biblioteca]*, però es trasllada al 3r i 4t pis. Llavors es restaura i es posa en solfa perquè s'hi pugui viure i quan ell ja no hi sigui això formarà part de la fundació. Aquesta fundació, que depèn de l'Ajuntament de Girona, [...] funciona com un patronat en el qual es reuneixen, es pacten els pressupostos, en que es gastaran les despeses, que el pressupost ve molt dirigit per l'Ajuntament. Bàsicament qui posa els diners és l'Ajuntament i llavors es van presentant les activitats que es faran, en principi el patronat ha d'aprovar la línia d'activitats i ja està, llavors aquí el que es fa és restaurar tots els mobles, tot el tema de la instal·lació elèctrica es fa tota nova, es pinta tot i llavors es busca restituir el que era el final de la reforma de Rafael Masó, que era aproximadament cap als anys 20. Aleshores aquesta casa tal com és, vol semblar una casa dels anys 20, que és quan ell va acabar d'intervenir-hi. El que passa que són coses molt difícils de fer perquè en aquesta casa s'hi va viure fins el 2006, per tant hi ha una sèrie d'impus que a vegades són imperceptibles però que hi són. A vegades fins i tot alguns espais es van modificar

perquè el dia a dia porta aquestes coses, llavors el que es va fer va ser museïtzar per poder-la ensenyar, que això ho va fer el director i després es va intentar recuperar coses que no estaven posades en el lloc però que s'havien guardat, perquè aquí moltes coses s'havien guardat, com que hi havia les golfes.. per exemple, un llum que es feia malbé, un telèfon que ja era obsolet, es posava el nou però es guardava l'antic. Algunes coses s'han hagut de restituir però el que si que és cert es que tot el que hi ha aquí és el que ja hi havia. Hem restituït les peces que estaven fora de lloc perquè estaven guardades, però no hi ha hagut una feina d'*atrezzo,* de dir anem en un antiquari a vera que té dels anys 20, perquè ens fa falta una làmpada que s'assembli o pugi ser... no. Si no hi era no li hem posat, hi ha coses que no les tenim perquè no hi ha sigut mai. Per exemple durant les visites la gent et pregunta, no hi ha cap llar de foc? No hi ha cap estufa? Doncs no, perquè van posar calefacció als anys 20 i potser llar de foc quan van fer la última reforma, en Masó ja les va descartar si n'hi havia hagut mai i s'hi havia estufes de llenya han desaparegut, no n'hem anat a buscar cap per posar-la. Seria això en essència, és molt senzill. El procés és molt senzill, té molts de matisos, perquè és una feina de temps, anar polint, però vull dir en realitat la idea és aquesta.

Jo vaig viure de primera mà el moment en que ell decideix donar la casa. Aleshores va dir: què faig, i llavors jo treballava al Col·legi d'Arquitectes i li vaig dir que jo veia imprescindible que aquí s'hi impliqués l'Ajuntament, perquè si s'havia de refiar del Col·legi d'Arquitectes... Tot i així era un moment que encara no hi havia crisis, era el 2006, faltaven un parell d'anys perquè tot esclatés però jo veia que una institució com el Col·legi d'Arquitectes no li veia la potència com per poder liderar un projecte com aquest i aleshores vaig dir, com a mínim ha d'estar implicada la ciutat. Llavors ell va anar a picar la porta de l'Ajuntament. En principi sé que en les primeres reunions es va plantejar això, com es feia el tema del calendari de donació, si aquest senyor es quedava aquí o no es quedava aquí. També hi havia la llibreria Ulisses, i en un moment es va plantejar si era interessant mantenir-ho com a botiga del museu però el tarannà o el caràcter d'una llibreria de viatges, si que lliga però al final quedava com una mica desdibuixat i es va optar que quan rescindís el contracte de lloguer marxessin.

Com es va rebre des de l'Ajuntament? Ho van acceptar? Hi van posar pegues?

R.M.G: No, no, ho van acceptar. De seguida es va anar tirant endavant, home són coses que no són d'avui per demà sinó que s'han de valorar, s'han de reunir, suposo i m'imagino que a nivell polític es devien..., no sé si en aquell moment tenien majoria els que hi havien, no m'enrecordo... Però suposo que s'havia d discutir, són coses que representen una inversió molt forta de calers, per tant l'Ajuntament ha de donar comptes als diferents grups polítics en què gasta els diners i quina línia té. Suposo que això ja forma part de la història de l'Ajuntament en el qual ja no hi he entrat. Jo vaig estar en el principi de les negociacions, quan ell decideix i em diu com ho veus, tal, perfecte, perquè a més jo hi havia estat aquí, s'havia conservat molt bé i la cosa era després anar lligant els caps i posar-se d'acord. Però jo no recordo que hi hagués cap problema, al contrari, tot va anar molt bé.

Quin paper hi juga la fundació? Neix abans de donar la casa? Després?

R.M.G: Ostres, no ho sé.. no, no, primer es dóna la casa i després es crea la fundació per gestionar-la. Jo diria que va així, perquè és la figura que es crea per gestionar això. Llavors si que es van fer uns inventaris; un inventari de tots els objectes de la casa, que d'aquest si que me'n vaig encarregar jo, tot el que és objectes materials, és a dir, tots els mobles... No espera, jo em vaig encarregar de la documentació.. esperat. Van haver dos inventaris: un de mobles, quadres, objectes d'art, lo més domèstic que això va fer-ho una noia que es diu Fina Gutiérrez i jo vaig fer tots els fons personals, clar aquí tenien documentació des del segles XVII perquè els avantpassats havien tingut masos i coses.. Osigui el fons s'havia anat quedant a la casa, tots els testaments, capítols matrimonials, molts de caràcter agrari perquè aquesta gent en origen eren gent que vivia en masos i és tot això d'aquí *[senyala amb els dits uns quants prestatges de la sala]* que ho vaig catalogar jo en el seu moment. Després aquesta noia va catalogar la col·lecció que en diem, tots els objectes, i després hi ha tota la biblioteca, ara tenim cap a uns 4.000 llibres en tota la casa. Hi ha tots aquests d'aquí que formen part del fons de reserva que són els que considerem antics, anteriors a l'any 1950, n'hi ha aquí i n'hi ha a baix, a la col·lecció, als despatxos també hi ha llibres i estan catalogats. I després tots aquests d'aquí són llibres de referència, de consulta, que són de la pròpia col·lecció de Narcís-Jordi Aragó. Per tant hi ha llibres de literatura, dels seus interessos, d'arquitectura, de pintura, la seva dona era pintora, i cultura general del segle XIX i XX. I després nosaltres n'hem anat comprant i es va generant una biblioteca pròpia però això ja vaig catalogar-ho quan jo ja treballava aquí. Tot lo altre, el fons personal, va ser un encàrrec de l'Ajuntament, això era el 2006, perquè clar ells havien de comptabilitzar a l'hora de crear la fundació, primera a l'hora d'acceptar la donació què representava, què donaven, clar s'havia de contar, què és això; sí una casa però què hi ha. Es van fer dos inventaris massius i ja està, jo vaig continuar treballant allà al Col·legi fins que llavors es va constituir; bueno, de fet, les restauracions que van durar fins al 2011 i va haver-hi diferents subvencions, per exemple: Caixa de Girona va pagar mobiliari, crec que va pagar els mobles d'aquí *[despatxos]*, llavors el *Ministerio de la Vivienda* de Madrid va pagar part de la restauració de la façana del riu i les obres. Llavors aquestes fundacions estan tutelades per la Generalitat hi ha una oficina on fan com unes auditories perquè han de controlar tot el funcionament , la transparència i el tema dels calers i tot això.

Documentació sobre les peces restaurades en teniu a l'arxiu? Algun article? N'he trobat molt poca informació

R.M.G: No, article no. S'han restaurat alguns quadres, ho ha fet la restauradora; bueno hem tingut varies professionals que s'hi dediquen. Hi ha la Clara Oliveres que bàsicament fa més tema de mobiliari i peces petites i després hi ha la Imma Pera, que fa més paper i pintures; crec que ho va fer la Clara Oliveres, però s'ho van repartir. Ells fan el seu informe tècnic, crec que en tenim alguna cosa però no s'han fet articles. Com a articles de difusió sobre peces de la casa no. Clar fa molt poc que funcionem, sembla molt però vam entrar aquí al 2011, per exemple: nosaltres vam entrar al juliol del 2011, tan la meva companya que és administrativa com jo. Després, fins a l'abril del 2012 vam estar obrint caixes i col·locant coses, és una feina

molt... Era això, treure pols, molta pols, i ordenar i col·locar tot; això tot estava en caixes, es va portar tot aquí i es va anar catalogant, i encara ho estem fent, i mentrestant en Jordi paral·lelament anava creant el discurs museogràfic, tot això per fer l'itinerari. Clar tu tens una casa però tu li has de fer un relat amb els objectes principals que hi ha a cada lloc. Un relat que funciona molt bé, està molt ben fet perquè està fet de tal manera que no passes mai dos cops pel mateix lloc, això permet una circulació de grups paral·lels, no ho solem fer perquè com que som pocs, però si es dóna el cas podem fer en un interval de 20 minuts o mitja hora dos grups. Això va molt bé, mai es troben. I llavors es crea a cada espai una mica de qui era l'habitació, si se sap, sinó no ens ho inventem pas, i quins objectes hi ha per destacar.

Va anar així, vam tenir molta sort perquè això tres anys més tard no s'hauria pogut realitzar, segur. Vam tallar justíssim, sí, perquè al 2006 ningú sabia res de la crisis, ningú s'imaginava; al 2008, ja hagués sigut molt difícil de justificar. Clar l'Ajuntament és lo que te dic, quan es tanquen CAP's i escoles i menjadors escolars, no pots justificar que gastis moltes peles. Això sempre ha anat així. Hem patit al final, l'últim procés ha quedat molt tocat per això de la crisis, per exemple, el tema de la plantilla, aquí quan es va pensar en aquesta situació es va pensar en més gent per treballar-hi i al final això si que va entrar coix. Això ho patim encara ara, perquè no hi ha ningú a recepció, com pots comprovar, jo sóc la tècnic i porto això i mil coses més i també fem visites. Ara perquè estem en un període, al novembre, que estem molt tranquils i ens podem dedicar a coses d'aquí; però durant la major part de l'any el nostre horari va condicionat molt perquè fem quatre visites cada dia i clar vol dir que estàs catalogant però també estàs fent visites en quatre idiomes i això és una mica complicat de gestionar. Les reserves també les portem nosaltres, osigui, falta molt de personal. Bueno, un parell de persones jo crec que faltarien i això va ser on te van retallar al final perquè no hi havia calers per dotar-ho i vam entrar amb mínims: director, una administrativa i una tècnica i ja està. És aquest el tema. Llavors el que fem és subcontractar, per exemple el servei educatiu és una empresa que ens ho fa, però clar també se'ls ha de coordinar des d'aquí i el discurs que expliquen l'has d'haver creat tu; no pots pas dir vosaltres mateixos, bueno, sí que ho podríem fer i segur que ho podrien fer molt bé, però també facturen molt fort. Voluntaris, tenim el servei de voluntaris per suplir, per exemple: gent d'aquests de justícia, osigui el Departament de Justícia de la Generalitat té un programa de gent que té faltes lleus, per exemple, amb temes d'alcoholisme o coses d'aquestes que haurien de pagar una multa molt forta i no tenen diners i haurien d'anar a la presó, doncs com a canvi, depèn de quins perfils, els hi donen la oportunitat de poder estar aquí, o en una altra institució, fent feines per la comunitat, en diuen treballs per la comunitat. Aquí els hi fem fer hores a baix a recepció, com a mínim per tenir la porta oberta que si entra algú pugui preguntar alguna cosa i llavors a part voluntaris, des de jubilats a estudiants que s'apunten a ajudar-nos a catalogar la biblioteca, estar a recepció, a reparar alguna cosa que es trenca, coses d'aquestes.

El balanç de peces restaurades com es podria valorar?

R.M.G: Les pintures que estan exposades la gran majoria s'han restaurat, són totes originals. I en tenim més, poder un 60% exposat i un 40% guardat. Les millors estan exposades, les que tenim guardades en teoria no són tan bones i no estan restaurades, però podem tenir sorpreses, perquè aquestes coses fins que no t'hi poses no ho veus. Les que vam exposar eren les que ja estaven penjades, les que ja estaven a la casa. Les operacions de restauració van ser de neteja, algun cas de consolidació de marcs; és això el que es va fer, bàsicament unes neteges a fons dels olis i les pintures, i consolidacions del suport. Totes les exposades s'han restaurat.

I la làmpada també és original?

R.M.G: La làmpada és la original, la tenia en Jordi Masó, que era un fill de l'arquitecte. Clar, aquesta làmpada havia sortit d'aquí, no sé en quin moment i ells que s'havien repartit l'herència, Masó tenia set fills, tots tenen coses. I llavors quan es va fer la donació, que aquest fill a més forma part del patronat, ell va dir: a mira jo tinc la làmpada. Aquesta làmpada havia tingut dos farbalans diferents de seda natural, n'hi havia un que és un colom que representa l'Esperit Sant i un altre que són les campanetes que és el que ara hi ha. Tots dos els tenim conservats, es van restaurar i es van guardar, ho van fer unes noies de Barcelona, un cop restaurat es va veure que com que és seda natural, és molt fràgil i es clivella molt i no es va poder tornar a posar. Llavors es va fer una reproducció del de les campanetes, la roba és una reproducció feta a màquina, no està brodada a mà. L'original el guardem i quan és, per exemple aquest any per les nocturnes, com és poca gent l'ensenyem.

Altres peces que vinguessin d'algun altre familiar?

R.M.G: Diria que no.. deixa'm pensar.. no, tot lo altre ja era de la casa. Tenim ara un penja-robes, però que no és d'aquí, és de Masó però no és de la casa, es va adquirí fa dos o tres anys i està dipositat al Museu d'Art del MNAC i un vitrall de Masó, però que tampoc es ven bé de la Casa Masó, és de la Casa Encesa i està al Museu del Disseny. Peces de fora que han arribat per diferents conductes, però d'aquí, fills que hagin donat res més, no. Bueno, a vera, alguna documentació sí, algun número de revista o, per exemple, algunes cartes, però objectes que estiguin instal·lats no.

Em sembla que ja no hi ha res més, ara estic intent pensar, però tot lo que hi ha és el que ja hi havia. Es van fer dues coses noves: es va posar la cuina, la cuina no hi era, hi havia un forat. I això si, quan vam restaura la cuina, vàrem comprar una cuina amb un antiquari , que és la peça que no era d'aquí, era semblant a la que hi havia. Després aquí dalt que hi ha un quarto de bany, per exemple, la banyera, la última època de Narcís-Jordi Aragó tenien una banyera amb telèfon normal com la que puguis tenir a casa. Llavors vam recuperar una banyera antiga de l'època i la vam posar. Són les dues peces que quan fem la visita diem que no són de la casa. Lo altre tot hi era. I em sembla que res va venir de fora, estava aquí tot.

Es van restaura tot els mobles, va ser més feina de tapar alguna ralladeta o algun corc, res, estaven súper bé. Es va restaurar la làmpada, el ferro i la roba nova, les antigues es van guardar i després les pintures. Perquè ni mosaics, ni vitralls, els tèxtils estan com estaven, no em voldria deixar res però crec que és això.

A més tot estava molt bé, això és una cosa a destacar; la feina ha estat més de neteja, les cortines i tot va quedant la pols de fa anys però no hi ha hagut una feina d'haver de restituir moltes coses, ja et dic jo hi havia estat abans i més o menys tenia la mateixa pinta que tenia abans. Estava molt ben conservada, s'hagués pogut obrir pràcticament com estava. Només s'hagués hagut d'eliminar cables, alguna làmpada més moderna, el telèfon més modern en algun racó, aquestes coses que canten, saps, allò anacronismes. Però el que és la casa en si estava súper bé. També és cert que en la restauració tampoc es va voler, ni es va envellir ni es va modernitzar, és el que hi havia... una casa viscuda, si hi ha alguna rascada o el passamà de l'escala que està més gastat o el que sigui, pues és el que hi havia perquè doni imatge no d'una casa flamant, sinó d'una casa viscuda.

Del tèxtil també te'n podria explicar coses, perquè me'n vaig encarregar jo, per exemple les cortines que hi ha posades no són les que hi havia, hi ha molts domassos i cortines de seda que abans no les hi tenien. Abans eren coses més senzilles, el que es va fer va ser recordar el que hi havia hagut i tornar a penjar les peces antigues i algun cas concret hem anat a buscar dues vànoves, que són noves, una és idèntica a la que ja hi havia dels anys 20 que encara la fan, un teixit clàssic. I l'altre és una que hi ha de rosetes que aquesta la vaig anar a comprar jo a Barcelona en una botiga especialitzada, que els hi vaig demanar que havia de ser una cosa com dels anys 20. I la idea és aquesta, buscar dissenys i maneres de treballar clàssiques que hi havien sigut tampoc fa tants anys. Moltes coses encara es fan igual.

VI.III Arbre genealògic

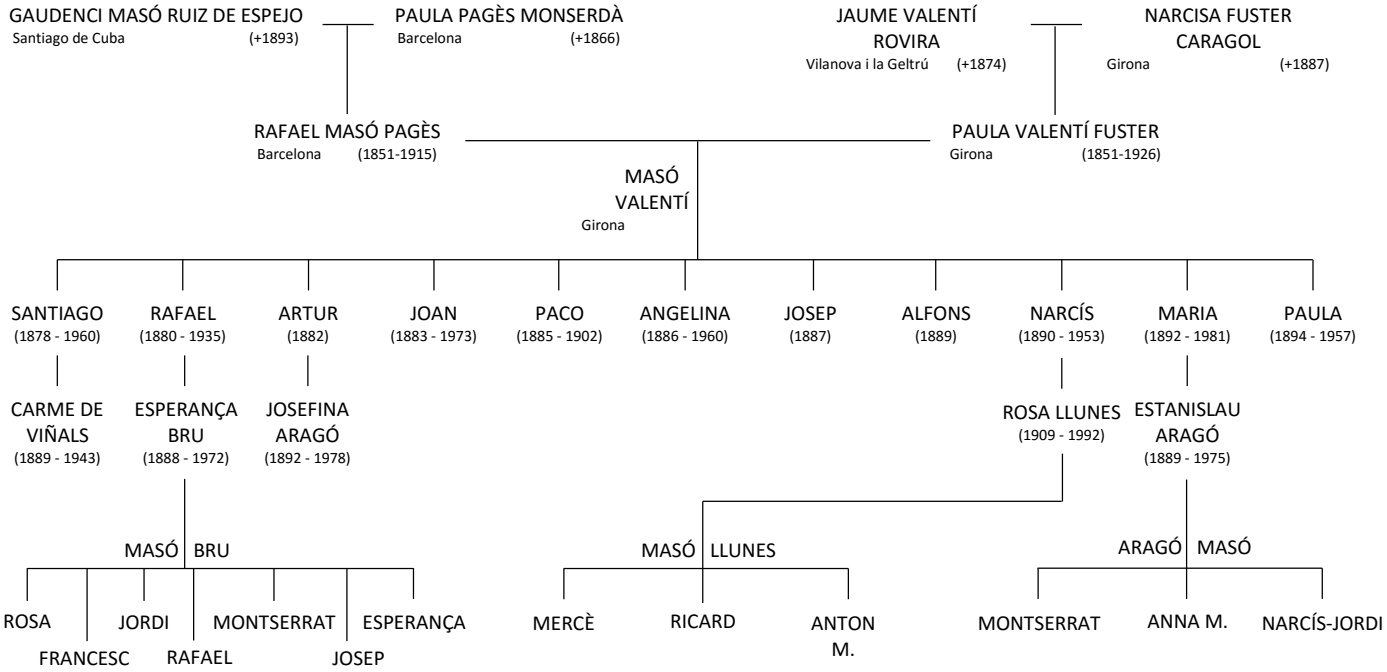

Fig. 12 Arbre genealògic extret de PAGANS, A. et al. (2006). *Rafael Masó: ciutadà de Girona.*